

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Bakalářská diplomová práce

Zahraniční politika Ruské federace v syrské občanské válce (2011 – 2016)

Filip Dembický

Olomouc 2017

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Markéta Žídková, PhD., M.A.

Čestné prohlášení

Já, Filip Dembický, zde prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci zpracoval sám, a to na základě primárních a sekundárních pramenů uvedených v oddíle zvaném Literatura.

V Olomouci, dne 3. května 2017

Filip Dembický

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucí této bakalářské diplomové práce, Mgr. Markétě Žídkové, PhD., M.A., za její profesionální, odborný a lidský přístup, za připomínky a podněty, které mě inspirovaly a vedly v nelehké úloze zprostředkovat kontroverzní té současných mezinárodních vztahů.

Obsah

Úvod.....	5
1. Metodologické a teoretické ukotvení práce.....	10
1.1. Analýza zahraniční politiky	10
1.2. Patronážně-klientský model.....	11
1.3. Ruské zahraničně-politické myšlení za vlády Vladimira Putina.....	13
2. Zahraniční politika Ruské federace v Syrské občanské válce (2011–2013).....	19
2.1. Shrnutí vztahů mezi Svazem sovětských socialistických republik (následně Ruskou federací) a Syrskou arabskou republikou.....	19
2.2. Arabské jaro a Libyjská krize	23
2.3. Syrská občanská válka (2011–2013).....	24
2.4. Útok chemickými zbraněmi dne 21. srpna 2013 v Ghoutě.....	28
3. Zahraniční politika Ruské federace v Syrské občanské válce (2013–2016).....	29
3.1. Reakce Ruské federace	29
3.2. Vojenská intervence Armády Ruské federace (2015–2016).....	31
Závěr	35
Literatura.....	39
Abstrakt.....	49
Abstract.....	50

Úvod

Zahraniční politika Ruské federace v syrské občanské válce patří mezi kontroverzní otázky současné doby. Syrská občanská válka, jeden z prozatím nejkrvavějších konfliktů 21. století (BBC 2017: online) přitahuje logicky pozornost nejenom pro nesmírnou brutalitu, která je metodickou součástí bojujících skupin, ale také kvůli svému nadregionálnímu, globálnímu přesahu do systému mezinárodních vztahů. Dle některých analytiků se jedná o tzv. proxy war mezi sunnity a šíity a jejich patrony, Saúdskou Arábií na straně jedné a Íránskou islámskou republikou na straně druhé (Bērziņš 2013: 2–3; Plakoudas 2016: 4)

Záměr napsat bakalářskou práci na toto téma byl veden představou o zkoumání tohoto fenoménu jak v časové rovině, tak i v rovině aplikace teorie do praxe. Cílem je zhodnocení a vysvětlení zahraniční politiky Ruské federace v syrské občanské válce.

Téma bakalářské práce, tedy zahraniční politika Ruské federace v syrské občanské válce, je časově vymezeno léty 2011, začátkem konfliktu, až 2016, vyhlášením příměří. Geograficky je téma vymezeno dvěma státy, jejichž vztahy zkoumám: Ruskou federací a Syrskou arabskou republikou. Při zvažování, jak tuto práci metodologicky pojmut, se nabízely dvě možnosti. První byla rozdělit zkoumané období do dvou celků na základě personálního obsazení úřadu Prezidenta Ruské federace, tedy na období administrativy prezidenta Dmitrije Medvěděva (2011 – 2012) a období administrativy Vladimira Putina (2012 – 2016). Druhá možnost poskytuje obsahové dělení zahraniční politiky Ruské federace, tedy dle událostí, které se v Sýrii staly: první období, od března 2011, kdy vypukly protesty vůči režimu Bašára al-Asada, do 21. srpna 2013, kdy se odehrál chemický útok, a druhé období, od září 2013, kdy vznikla Putinova iniciativa moderace zničení arzenálu chemických zbraní v držení režimu Bašára al-Asada, do 30. prosince 2016, kdy dochází k dohodě mezi Ruskou federací, Tureckou republikou a Íránskou islámskou republikou o příměří v konfliktu.

Rozhodl jsem se pro druhou alternativu, tedy zkoumat období zahraničních politik Ruské federace v syrské občanské válce na základě obsahu, nikoliv osobností v čele administrativy, a to proto, že v případě vlády Dmitrije Medvěděva šlo o jeden rok, tudíž zkoumaný impakt na události není nikterak velký, byť uznávám, že např. rozhodnutí nevetovat rezoluci o Libyi, které spadá do období jeho administrativy (2008 – 2012), mělo své následky i v syrském případě, jak vysvětluji v druhé kapitole bakalářské práce.

Hlavní výzkumná otázka¹, o jejíž zodpovězení se pokouším v následujících třech kapitolách, je stanovena takto: proč se Ruská federace angažuje v syrské občanské válce? V teoretické části práce, která je obsažena v první kapitole, se zabývám metodou *foreign policy analysis*, konceptem patronážně-klientského vztahu obecně a v mezinárodních vztazích konkrétně, a vývojem ruského zahraničně-politického myšlení v průběhu času za vlády Vladimira Putina.

Svou povahou je tato bakalářská práce založena na kvalitativním výzkumu. Keith Punch definuje kvalitativní výzkum takto: „*Kvalitativní výzkum je empirický výzkum, kde data nejsou v podobě čísel. (...) Přesněji, kvalitativní výzkum je kolekce možností, jak přemýšlet o společenské realitě.*“ (Punch 2015: 12) V těchto intencích tedy předkládám bakalářskou práci jako kolekci úvah a úhlů pohledu na daný fenomén zahraniční politiky Ruské federace. Návrh kvalitativního výzkumu spočívá v kombinaci metody analýzy zahraniční politiky (*foreign policy analysis*) Ruské federace v syrské občanské válce v letech 2011 až 2016, a aplikace modelu patron-klient v mezinárodních vztazích na bilaterální vztahy Ruské federace a Syrské arabské republiky ve stejně časově vymezeném období.

Dvě období zahraniční politiky Ruské federace budou porovnávána pomocí metody diachronní komparace, tedy v čase. Dle Kouby se jedná o longitudinální srovnávání (Kouba in Novák 2011: 407 – 410), kdy hovoří, že „*v rámci longitudinálního srovnání nejsou případy definovány geograficky, ale chronologicky (diachronně).*“ (Kouba in Novák 2011: 407). Cílem diachronní komparace je postihnout vývoje určitého zkoumaného procesu v čase, což se týká našeho konkrétního případu zahraniční politiky Ruské federace. Hroch hovoří o diachronním přístupu, ze kterého pak odvozuje progresivní metodu: „*Progresivní metoda je metodou, která se v zásadě shoduje s diachronním přístupem k historické skutečnosti.*“ (Hroch 1985: 209). Progresivní proto, že zkoumáme dvě období a vývoj od jednoho k druhému.

Literatura k této oblasti je poměrně bohatá. Vycházím z pestré řady primárních a sekundárních pramenů. Jako příhodnou definici primárních a sekundárních pramenů spatřuji Kvačkovu: „*Původ pramene nabízí třídění na prameny primární (vznikly přímo z děje, o němž informují) a sekundární (jsou záznamem téhož děje z jiného prostředí,*

¹ Hlavní výzkumná otázka a dílčí výzkumné otázky lze zařadit i do jiných pojmoslovných kategorií, např. obecná výzkumná otázka a specifické výzkumné otázky (Punch 2015: 40 – 42).

jiného úhlu.)“ (Kvaček in Hroch 1985: 142). V případě primárních pramenů této bakalářské práce se jedná především o materiály vydané vládními a parlamentními orgány Ruské federace, tedy Ústava Ruské Federace z 12. prosince 1993, Doktrína informační bezpečnosti Ruské federace z 5. prosince 2016, Koncept zahraniční politiky Ruské federace z 30. listopadu 2016, Koncept zahraniční politiky Ruské federace z 12. února 2013, nebo Koncept národní bezpečnosti Ruské federace z 10. ledna 2000. Dále do primárních pramenů patří nejrůznější projevy, statě ruských a syrských politiků, případně jejich rozhovory v médiích. K primárním pramenům přistupuji s obezřetností a snahou o jejich kritické zhodnocení. Jsou zde zařazeny jako dokumenty ukazující druh myšlení a zdůvodňování určitých politických kroků.

V případě sekundárních pramenů této bakalářské práce jde hlavně o monografie, tzv. policy papers analýzy etc. V práci využívám jak odbornou literaturu, tak i populárně-vědeckou (např. Laquerův esej o Putinovi a putinismu), přičemž důraz je kladen na tu první a ta druhá slouží jako podpůrné těleso doplňující výklad a snahu o zodpovězení výzkumných otázek.

Pokud se jedná o obsahové členění literatury, je zde řada dílčích problematik: patronázně-klientský systém z hlediska obecného a konkrétního²; dějiny vztahů Svazu sovětských socialistických republik a Ruské federace na jedné straně a Syrské arabské republiky, potažmo Blízkého východu, na straně druhé; teorie a praxe ruské zahraniční politiky obecně. Vycházím z analýz, textů, position paperů a policy paperů celé řady think thanků, viz Carnegie Endowment for Peace – Carnegie Moscow Center, the German Institute for International and Security Affairs, the Finnish Institute of International Affairs, Middle Eastern Review of International Affairs, Middle East Forum Quarterly, PONARS (The Program on New Approaches to Research and Security in Eurasia) etc. Jednou z velkých prací, které se zabývají podrobně zahraniční politikou Vladimira Putina, je van Herpenova monografie „Putin’s Wars“ (van Herpen 2014). Poněkud starší, nicméně, co se týče všeobecných poznatků, neméně důležitou prací je práce profesora Lo „Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era: Reality, Illusion and Mythmaking“ z roku 2002

² Případové studie Číny a Kambodže, USA a Izraele, USA a Pákistánu, a dalších, ze kterých derivuji obecné charakteristiky společné pro všechny zmíněné případy a nacházím tak společná kritéria patronázně-klientského modelu: reciprocita (vzájemnost vztahu), asymetrie (nerovnost vztahu), opakování (transakce probíhají na pravidelné bázi), volní jednání (dobrovolnost vztahu). Patronázně-klientský model odlišuji od teorie závislosti (dependency theory), neboť jeho hlavním atributem jsou vztahy politické a vojenské, v případě teorie závislosti (dependency theory) jde především o ekonomickou stránku věci a nedobrovolnost vzájemné závislosti.

(Lo 2002), kde jako zvláště důležitou sledávám sedmou kapitolu nazvanou „Towards Normalization? Putin and Beyond“ (Lo 2002: 157 – 177).

K pochopení tvorby a realizace zahraniční politiky Ruské federace je však nezbytné pochopit také filozofickou stránku věci, o což se snažím začleněním některých významných děl zabývajících se ruským myšlením. Například, Alain Besancon, francouzský filozof, kritik a myslitel, vydal pojednání nazvané Svatá Rus (Besancon 2015: CDK), ve kterém esejisticky rozebírá ideu ruské lži (Besancon 2015: 11 – 16)³, ruského pravoslaví (Besancon 2015: 19 – 38) a ruských dějin (Besancon 2015: 41 – 53). Pawel Rojek, mladý polský filozof, ve své práci Rusko: Prokletí impéria (Rojek 2015: CDK), podrobuje ruské politické myšlení analýze i kritice, hovoří o post-impériální a neo-impériální mentalitě, což je diskuse veskrze aktuální (van Herpen versus Trenin), když pohlédneme na politické činy Ruské federace jak ve vnitrostátním měřítku, tak i v mezinárodním. V neposlední řadě bych zmínil práci doyena světové žurnalistiky, Waltera Laquera, který ve své nejnovější publikaci Putin a putinismus (Laquer 2016) rovněž zkoumá, co stojí za současnou asertivitou Ruské federace na mezinárodním poli, avšak pokouší se o celou řadu vysvětlení, která nejsou vedena ideologickým⁴ pohledem na svět.

Bezpochyby velikým limitem této práce je fakt, že se zabývá vcelku živým tématem, jehož jednotlivé aspekty se mění takřka ze dne na den, tudíž bylo neméně složité stanovit časové ohraničení druhého zkoumaného období, od září 2013. Stanovil jsem jako konec ujednání tří regionálních velmocí Syrské občanské války, a to Ruské federace, Turecké republiky a Íránské islámské republiky, z prosince 2016 o příměří (Telegraph 2016: online). Proč zrovna ono datum? Tato událost podstatným způsobem ukazuje, jakou roli Ruská federace v konfliktu má a jak se k ní dostala celou anabází od března 2011, jako patron Syrské arabské republiky a jeden z méně významných externích aktérů, až do fáze,

³ “Umění lži je stejně staré jako Rusko. Custine či Michelet je zaznamenali jako jeho podstatný rys.” (Besancon 2015: 11). Idea ruské lži není zmiňovaná v této práci jenom náhodně. Ve vojensko-politické terminologii je známý výraz *maskirovka*, tedy zamlčení podstatných skutečností. V lepším případě zamlčení, v horším případě otevřené lži, slouží jako účel konceptu *maskirovka*: obelhat nepřítel a získat strategickou výhodu. Takto, např. dle Valenty a Friedman-Valentové, byla *maskirovka* opakovaně a úspěšně využívána v Pětidenní válce v Gruzii, při anexi Krymského poloostrova Ruskou federací v březnu 2014 nebo následně jako pomoc separatistickým silám na východní Ukrajině v oblasti Donbasu (samozvaná Doněcká lidově demokratická republika a Luhanská lidově demokratická republika) (Valenta, Friedman Valenta 2016).

⁴ Ani pro-putinovským, ani proti-putinovským.

kdy rozhoduje, jakožto jeden z hlavních aktérů, o změně situace v rámci Syrské občanské války.

1. Metodologické a teoretické ukotvení práce

První kapitola této práce je zároveň její teoretickou částí. Zde se pokouším o stanovení určitého rámce, v rámci kterého lze uvažovat o charakteru zahraniční politiky Ruské federace obecně, ať už z hlediska teorie patronážně-klientského systému, nebo geopolitického uvažování ruských myslitelů. V první podkapitole rozvíjím myšlenky metody *foreign policy analysis* a v čem může být pro tuto studii přínosná, ve druhé podkapitole se zabývám patronážně-klientským modelem v mezinárodních vztazích. Tento model budu následně aplikovat v empirické části práce. Třetí podkapitola pojednává o zahraničně-politickém uvažování prezidenta Putina.

1.1. Analýza zahraniční politiky

Pakliže chceme zkoumat tvorbu zahraniční politiky, měli bychom najít vhodnou metodu. V tomto případě se nabízí analýza zahraniční politiky (*foreign policy analysis*). Střítecký definuje analýzu zahraniční politiky jako subdisciplínu mezinárodních vztahů, která „se snaží vysvětlit procesy, jež stojí za zahraničněpolitickým rozhodováním státu“ (Střítecký in Kratochvíl, Drulák 2009: 21). Na to lze navázat tvrzení Valerie Hudson (Hudson 2005), že analýza zahraniční politiky zahrnuje procesy a výsledky lidského rozhodování (*human decision-making*) s vlivem na jiné zahraniční entity (Hudson 2005: 2–3).

Marijke Breuning v úvodní úvaze své knihy *Foreign Policy Analysis* (Breuning 2007) nabízí podnětný pohled na diskusi týkající se komponentů zkoumání v rámci metody *foreign policy analysis*. Breuning považuje debatu o racionálních rozhodnutích lídrů za limitovanou, neboť snaha o procesně orientované úvahy může vést k přeceňování možnosti přijímat racionální, rozumná rozhodnutí (Breuning 2007: 4 – 5). Ve zkratce: lídři států jsou také jenom lidé a jejich rozhodování není ovlivňováno pouze objektivními okolnostmi, ale i jejich osobnostními kvalitami, životní dráhou etc.

Analýza zahraniční politiky bude tedy zahrnovat analýzu jak primárních pramenů týkajících se uvažování a tvorby zahraniční politiky státu, tak i pohled na tuto zahraniční politiku z perspektivy akademických textů a analýz *think-thanků*.

1.2. Patronážně-klientský model.

Druhá podkapitola se zabývá znaky a obsahem modelu patron-klient ve společnosti a v mezinárodních vztazích. Účelem podkapitoly je deskripce zásadních a vlivných názorů a pohledů na tento model a jak byl uhněten v čase.

Jak již bylo nastíněno v úvodu práce, na ruskou zahraniční politiku v Sýrii aplikují patronážně-klientský systém. Jedná se o staletý systém fungování vztahů jak v rámci jednoho státu, tak i mezi státy (Cursi 2014, Hunt 2002, Westbrook 2005). Manzoor definuje tento model jako vztah mezi silným a slabým státem (Manzoor 2014: 245). Zřejmě nejstaršími dochovanými vzory takového vztahu disponují dějiny starověkého Říma a Blízkého východu (především Mezopotámie a Syropalestina).

Robert D. Hunt ve své případové studii vztahu mezi císařem Augustem a judejským králem Herodem Antipaterem (Hunt 2002), uvádí, i s odkazem na další historiky (viz Saller), že patronážně-klientský model vztahů patřil mezi základní stavební kameny římské společnosti a že jako takový byl aplikován nejenom směrem dovnitř státu, v podobě vztahu patron a klient mezi nižšími a vyššími vrstvami společnostmi, patriciji a plebejci, ale rovněž v mezinárodních vztazích (Hunt 2002: 3 – 4), což dokazuje konkrétním případem vztahu mezi Římským principátem⁵ a Judejským královstvím. Atributy takového vztahu jsou, dle Hunta, reciprocita a asymetrie (Hunt 2002: 4). V rámci naplňování tohoto vztahu pak byly podstatné pojmy jako *beneficium* a *officia*. Distinkce mezi nimi spočívá v tom, že zatímco *beneficium* je služba poskytnutá potenciálnímu klientovi (klientskému státu), *officia* jsou služby a různé dary vyměňované mezi klientem a patronem po vzniku vztahu (Hunt 2002: 5).

Richard Westbrook v pojednání o patronech a klientech starověkého Blízkého východu (Westbrook 2005) se primárně zaměřuje na personální, intra-státní, nikoliv inter-státní, aspekt, přesto se domnívám, že jeho charakteristika do jisté míry platí i v případě inter-státních vztahů. Vztah patron-klient, ve Westbrookově pojetí, je, za prvé, vztah, který se tváří být „přátelstvím“ (*friendship*), ale ve skutečnosti má formu asymetrie (Westbrook 2005: 211), za druhé, založen na vzájemné směně a výměně služeb, resp. zboží (Westbrook 2005: 211), za třetí, tento vztah musí mít delšího trvání, jinak ztrácí smysl

⁵ Principát, první stádium Římské říše, pojmenován dle konceptu „princeps ante pares“, tedy první mezi rovnými. Za zakladatele Římské říše je všeobecně považován již zmiňovaný císař Augustus Octavianus Caesar.

patronáže spočívající v dlouhodobé prospěšnosti (Westbrook 2005: 211), a za páté, musí zde panovat dobrovolnost, nebo alespoň musí být tato dobrovolnost navenek prezentována oběma stranami vztahu (Westbrook 2005: 211). Následně se však autor obrací i k mezinárodnímu aspektu patronážně-klientských vztahů, a to na konkrétním případě vycházejícím z četby tzv. Amarnského diplomatického archívu, jenž obsahuje dopisy mezi egyptskými faraony a kanánskými vládci (Westbrook 2005: 223).

Tento typ vztahu zkoumali nejenom historici jako Hunt a Westbrook, ale rovněž politologové a sociologové (Baturó, Elkinč 2013, Bidnell 2013, Ciorciari 2014, Cursi 2014, Helman 2002, Lake 2004, Manzoor 2014, Scott 1972). Existuje celá řada případových studií patronážně-klientského modelu, na některé z nichž se nyní zaměřím.

Co tvoří obsah patronážně-klientského modelu? Reciprocita, neboli vzájemnost, v Huntově diskurzu *officia* (Hunt 2002: 5). Každá ze složek vztahu, jak patron, tak klient, disponuje službami, které umí vzájemně ocenit (Scott 1972: 93). Dále, dle Scottova pojetí, je to nerovnost vztahu, *face-to-face* charakter a prostupující flexibilita (*diffuse flexibility*). Nerovnost symbolizuje odlišné postavení patrona a klienta v měřítcích bohatství, síly a statusu (Scott 1972: 93); *face-to-face* charakter vytváří institut důvěry a spojenosti mezi patronem a klientem (Scott 1972: 94), což vede k budování určitých společných hodnot potvrzovaných ritualizovanými formami (Scott 1972: 94); a nakonec prostupující flexibilita dává celému vztahu osobnější pojetí (Scott 1972: 95). Tento poslední bod nemůže, z logiky věci, být úplně aplikovatelný na vztahy neosobních entit Ruské federace a Syrské arabské republiky, částečně však aplikovatelný je, a to v případě oživení tohoto vztahu v roce 2005, u něhož stály dvě osobnosti, Vladimir Putin a Bašár al-Asad.

Bruce Moon konstatuje, že schopnost silného státu ovlivnit zahraniční politiku státu slabšího je dlouhodobě známa, popisována a vysvětlována (Moon 1983: 315). Lake stanovuje dichotomii anarchie-hierarchie, a formy bezpečnostní spolupráce (výměna bezpečnostních transakcí) mezi státy od bodu anarchie k bodu hierarchie, a to přesně v tomto pořadí: aliance (*alliance*), sféra vlivu (*sphere of influence*), neutralizovaný stát (*neutralized state*), slabý protektorát (*weak protectorate*) a protektorát (*protectorate*) (Lake: 2004: 14).

Kimberly Marten ve svém článku vydaném pro PONARS Eurasia Project hovoří o novém vysvětlení ruské zahraniční politiky v Sýrii (*A New Explanation for Russian Foreign*

Policy), a to právě na základě patronážně-klientského konceptu (Marten 2013). V čem je tento článek inspirativní a podnětný pro uvažování o tvorbě a aplikaci zahraniční politiky, je fakt, že se pokouší o jejich vysvětlení skrze působení neformálních patronážních sítí (*informal patronage networks*). Jak ale sama autorka uznává, proces rozhodování neprobíhá, alespoň obsahově rozhodně ne, na institucionálních fórech, nýbrž skrytě, jako výsledek dohadování a vyjednávání (*bargaining*) mezi různými entitami, jejichž zájmy musí být vyvažovány a k tomuto úkolu je nutný lídr, v případě Ruské federace prezident Putin (Marten 2013: 1).

Limitem tohoto přístupu je, že se tak neděje pod veřejnou kontrolou a je velmi obtížné vysledovat, jak tento patronážně-klientský proces uvnitř decision-making sítí vzniká a probíhá (Marten 2013: 4 – 5). Právě z tohoto důvodu se nebudu v empirické části zaměřovat tolik na vnitřní faktory tvorby ruské zahraniční politiky, poněvadž jsou obtížně dokumentovatelné, natož ověřitelné. Aplikuji teorii patronážně-klientských vztahů (výše zmíněná kritéria, ať už stanovená Hunttem, Westbrookem a dalšími vědci) čistě na mezinárodní úrovni, mezi Ruskou federací (*patronem*) a Sýrskou arabskou republikou (*klientem*) ve vymezeném období Sýrské občanské války (18. březen 2011 – 30. prosinec 2016).

1.3. Ruské zahraničně-politické myšlení za vlády Vladimira Putina

Ve třetí podkapitole se zabývám zahraničně-politickým myšlením prezidenta Vladimira Putina (2000 – 2008, 2012 – 2016). Výchozí teze této podkapitoly spočívá v tvrzení, že pod vedením Vladimira Putina dochází k fundamentální změně ruského zahraničně-politického uvažování, Ruská federace se stává asertivnější v otázkách mezinárodních vztahů, a tudíž naplňuje znaky van Herpenova konstruktů neoimpéria (van Herpen 2014).

S nástupem Vladimira Vladimiroviče Putina do funkce prezidenta Ruské federace v březnu 2000 (předtím působil z titulu své funkce premiéra jako úřadující prezident po abdikaci Borise Jelcina v prosinci 1999) se zahraniční politika státu začíná postupně měnit v mnohem asertivněji pojatou.

Putin během prvního prezidentského funkčního období (2000–2004) zkonsolidoval pozici Ruské federace na mezinárodní scéně. Talal Nizameddin uvádí jako Putinovy hlavní úspěchy: upevnění vztahů se Spojenými státy, získání kontroly nad Čečenskem a rozvoj vztahů s Čínou, Indií a dalšími světovými velmocemi (Nizameddin 2012: 4–5).

Jaké jsou atributy putinismu? Pawel Rojek odkazuje jak na Putinův projev z roku 2000 (Putin in Rojek 2015), tak na odlišné pohledy van Herpena (van Herpen 2014) a Trenina (Trenin 2012) na pojetí imperialismu v post-sovětské Ruské federaci (Rojek 2015: 22 – 34), kdy van Herpen prosazuje ideu neomipéria, zatímco Trenin obhajuje teorii postimpéria. Co jsou pojmy neoimpérium a post-impérium? Ruská federace, jakožto nástupnický stát Svazu sovětských socialistických republik, se potýká se ztrátou velmocenské identity, kterou její předchůdce disponoval, a odlišné, dichotomické pohledy neoimpéria a postimpéria mohou pomoci vysvětlit, kam se vývoj politiky Ruské federace ubírá. Van Herpen definuje pojem neoimpérium, Trenin definuje pojem postimpérium. Trenin, tvrdí: „*Russia has abandoned the age-old pattern of territorial growth.* (Trenin 2011: 142) „*Russia will never be again an empire.*“ (Trenin 2011: 232). Postimpérium je stav, kdy státní útvar vzešlý z jiného, bývalého a mocného, státního útvaru (impéria), nedefinuje své nároky stejně jako ono impérium, ani se tak nechová na poli mezinárodních vztahů (Rojek 2015: 27 – 34). Takovým příkladem postimpéria dlouhou dobu byla Turecká republika, nástupnický stát Osmanské říše.

Van Herpen disputuje s Treninovým optimismem a konstatací, že Ruská federace je v postimperiálním stadiu. Naopak, argumentuje, že imperialismus je v ruském prostředí stále přítomný (Rojek 2015: 22 – 23; van Herpen 2014: 106). Neoimpérium je tedy stav, ve kterém nový státní útvar, jenž vzešel z kdysi mocného impéria, navazuje na odkaz tohoto impéria a pokouší se o obnovu jeho sfér vlivu (Rojek 2015: 22 – 27, van Herpen 2014: 100 – 107). Rojek nakonec vychází z Putinova pojetí ideologie a určuje tyto komponenty, na kterých je putinismus postaven: patriotismus, velmocenství, státnost (Putin 2000: 10, Rojek 2015: 24 – 25).

Strach ze změn, které jsou vůči Ruské federaci nepřátelské (nebo alespoň obezřetné) vychází z tzv. “barevných revolucí” (*colour revolutions*) ve Střední Asii (Gorenburg 2012: 35). Prvním důkazem této nové strategie se stala intervence Ruské federace v Gruzii v srpnu 2008 (tzv. Pětidenní válka), především podpora pro-ruského separatismu v Abcházii a Jižní Osetii.

Mezi zásadní teze, které mohou pomoci ve vnímání změny ruského zahraničně-politického myšlení za vlády Vladimira Putina, lze zařadit mj. článek současného (a dlouholetého) ministra zahraničních věcí Ruské federace, Sergeje Lavrova. Ten publikoval v březnu 2013 pro periodikum *International Affairs* stať zvanou „Russia

Foreign Policy Philosophy“ (Lavrov 2013: 1 – 4). Lavrov v úvodu poznamenává, že ruská zahraniční politika má být politikou sebevědomého samostatného a nezávislého státu se svébytnou civilizací a kulturou (Lavrov 2013: 1). Vytyčuje však, v souladu se zahraničně-politickými strategiemi Ruské federace, odpor vůči revolucím a násilným změnám na mezinárodním poli: „*Ano, my samozřejmě nepodporujeme snahy o překreslování geopolitické mapy v různých světových regionech využíváním revolučních sloganů, zahrnujícími volání po uspěchaných demokratických procesech.*“ (Lavrov 2013: 2). Tento výrok symbolizuje obavy ruské administrativy z nepředvídatelných změn v mezinárodních vztazích, a to nejenom v obecné rovině, pod kterou by se podepsal každý stát, ale rovněž vycházející z reálných událostí, např. tzv. barevných revolucí (Gruzie, Kyrgyzstán, Ukrajina) nebo soudobých revolucí arabských (Egypt, Libye, Sýrie, Tunis etc.)

Lavrov zmiňuje ve svém článku Ivana Iljina⁶ (Lavrov 2013: 4). Čím se tento nepřiliš známý ruský teolog a filozof první poloviny 20. století vyznamenal, že jeho jméno se dostalo do článků ministra zahraničí a jeho knihy jsou doporučovány Vladimírem Putinem? (Laquer 2016: 246 – 257)⁷. Myšlenky Ivana Iljina se objevují i v řadě textů Vladislava Surkova⁸, autora ideje *suverénní demokracie*⁹, citují ho jak představitelé Pravoslavné církve, tak i Gennadij Zjuganov¹⁰ (Barbashin, Thoburn: 2015). Iljin patřil do skupiny 160 filozofů, kteří byli v roce 1922 lodí vyvezeni z území tehdejšího Sovětského svazu (Barbashin, Thoburn: 2015; Laquer 2016: 249). Působil v emigraci v Německu a důsledně brojil proti bolševismu, dokonce tak, že určitou dobu působil na Goebbelsově Ministerstvu propagandy a vydával spisy obhajující národní socialismus jako obranu vůči komunistům (Barbashin, Thoburn: 2015). Ve svých spisech kladl důraz na patriotismus, sociální spravedlnost, duchovní obrození Ruska skrze konzervativní hodnoty a pod

⁶ Ivan Alexandrovič Iljin, (1883 – 1954), ruský teolog, filozof a spisovatel.

⁷ Putin tak nařídil četbu Iljinova díla *Naše dílo (Our Mission)* regionálním gubernátorům a dalším politickým představitelům Ruské federace o vánočních svátcích roku 2013.

⁸ Vladislav Jurjevič Surkov (Dudajev), (1964), ruský politický stratég, často také nazýván jako “Šedá eminence Kremlu”. Do roku 2011 působil jako vedoucí prezidentské kanceláře (1999 – 2011) a v pozici hlavního ideologa putinismu (neoficiální, de facto pozice). Stál např. za vznikem termínu “*suverénní demokracie*” nebo za vznikem putinistické mládežnické organizace *Naši*.

⁹ *Suverénní demokracie* je pojme vynalezen výše zmíněným Vladislavem Surkovem. Slouží jako argument pro zahraniční kritiky vnitřních poměrů v Ruské federaci. Esencí tohoto argumentu je ruská výjimečnost ve smyslu civilizační nemožnosti transplantovat, či plně aplikovat, pravidla západních liberálních demokracií na ruské poměry. Rusko (Ruská federace) se musí vydat vlastní cestou, cestou, v rámci které je hlavním mechanismem moci lídr, řídící se konzervativními hodnotami. Politická soutěž stran a hnutí je omezená, a to na základě principu řízení z centra – Kremlu.

¹⁰ Gennadij Andrejevič Zjuganov, (1944), předseda Komunistické strany Ruské federace a opakovaně se účastnící kandidát ve volbách do úřadu Prezidenta Ruské federace.

patronací Ortodoxní pravoslavné církve (Barbashin, Thoburn: 2015; Laquer 2016: 246 – 257). To je také jeden z možných důvodů, proč je dnes v Rusku tak oblíben. Laquer dodává, že „*Iljin se nikdy netajil tím, že je pro monarchii a autokratickou, nikoli však pro totalitní diktaturu*“ (Laquer 2016: 250). Iljin byl proponentem ideologie euroasianismu (o které budu hovořit níže) a věřil v jedinečnost ruské civilizace, která je, dle jeho názoru, v duchovní jednotě s euro-asijskými národy. Mj. prorokoval pád Sovětského svazu (v eseji z roku 1950) a nevěřil v existenci Ukrajiny jako svébytné entity, natož práva Ukrajinců na sebeurčení (Barbashin, Thoburn 2015). Jako dodatek bych si dovolil uvést, že Vladimir Putin v roce 2005 dohlíží nad převezněním Iljinových zbytků zpátky na území Ruské federace (Barbashin, Thoburn 2015), což vypovídá o vlivu myšlenek tohoto teologa a filozofa na současnou ruskou společnost.

Vlivnými mysliteli v ruském prostoru je také např. Aleksandr Dugin¹¹. Patří mezi vedoucí ideology směru zvaného eurasianismus (Rojek 2015: 26)¹². Eurasianismus je zahraničně-politická ideologie, která staví Rusko do výjimečné pozice – civilizace, která stojí na pomezí Evropy a Asie, civilizace, jejíž dějiny jsou dějinami multinárodního impéria ovlivněného Kyjevskou Rusí, tatarskými nájezdy, slovanstvím, Zlatou hordou, ale i civilizačními doteky s Čínou, Íránem a arabskými zeměmi (Rojek 2015: 76 – 77). Eurasianismus je dnes velmi oblíbenou ideologií v ruském prostředí, byť nevíme, nakolik je Putin a lidé kolem něj ovlivněni eurasianismem.

Dovolím si zde menší spekulaci, postavenou na aplikaci eurasianismu: Putin svými kroky v Sýrské občanské válce sleduje do určité míry i poslání Ruska ve vztahu k asijským národům, čistě geograficky se Sýrie nachází v Asii, ačkoliv se ona část Asie nazývá Blízký východ. Sýrie je dlouholetý klient a spojenec Ruska, je to muslimský stát a v Rusku se nachází velmi početná muslimská komunita. Deklaratorní snaha o nalezení míru v Sýrii může cílit jak na domácí muslimskou komunitu, tak i na širší muslimské masy mimo Rusko a ukázat, že Putin stojí v čele země, která sdílí řadu hodnot vycházejících nejenom z Evropy, ale právě i z Asie. Eurasianismu lze chápat jako protipól petrovského okcidentalismu. Eurasianismus je poselství o tom, že Rusko nehodlá zůstat tím juniorním partnerem v podřízeném postavení vůči Západu, ale že je připraveno být rovnocenným (v ruském vnímání světových událostí) partnerem, ať už

¹¹ Aleksandr Geljevič Dugin, (1962), ruský spisovatel a politický myslitel, proponent směru zvaného eurasianismus, případně neoeurAsianismus.

¹² Přesnější název by možná byl „neoeurAsianismus“, neboť ideovými předchůdci Dugina byli kupříkladu Konstantin Leont'jev, Pjotr Savickij, Georgij Venadskij, Lev Karsavin a další.

vůči Číně, Íránu nebo Západu, a také, že může vystupovat v roli seniorní vůči ekonomicky, politicky i vojensky slabším zemím, např. Sýrii (Bagno-Moldavsky 2013: 124 – 125).

V roce 2007, na tradiční Mnichovské konferenci o bezpečnosti v Evropě, vystupuje Putin s projevem, který de facto symbolicky ukončuje éru sblížení se Západem. Prezident Ruské federace nabízí kritický pohled na unipolaritu, definuje ji ve smyslu jednoho centra autority, síly a rozhodování (Putin 2007: online). Kontruje však tvrzením: „*Myslím si, že unipolární svět není jenom neakceptovatelný, ale rovněž nemožný v současném světě.*“ (Putin 2007: online) Mnichovský projev, jehož celý obsah zde nelze reprodukovat, natož interpretovat, poukazuje na tendence ke zvyšování asertivity Ruské federace v mezinárodních vztazích, k nespokojenosti s dominancí Spojených států amerických, k jakési touze po navrácení dávného statusu velmoci. Ruská federace pod Putinovým vedením má být státem prosazujícím multipolaritu a moderní verzi koncertu velmocí v realistickém pojetí mezinárodních vztahů.

Není to pouze Mnichovský projev, který Putina ukazuje ve světle politika realizujícího duchovní a mocenskou obnovu ruské civilizace (v intencích Iljinovy filozofie). Situace v Sýrii, klientskému státu Ruské federace, významně nahrála Putinově administrativě v šíření myšlenek o multipolaritě, ba co víc – v jejich reálném naplňování. Jak zmínil prezident Putin v rámci jubilejního 70. Valného shromáždění OSN: „*Mocenské prázdno v některých zemích Blízkého východu a severní Afriky evidentně přineslo rozšíření územích, kde byla anarchie a která byla rychle zaplněna extrémisty a teroristy.*“ (Putin 2015). Prezidentův, potažmo obecný ruský zahraničně-politický diskurz je složen z několika prvků: důraz na rizika nestability, anarchie a zvěstování hrozby terorismu a extrémismu, proti kterým je nutno zakročit. Odráží se zde již zmíněná akcentovaná ruská obava z různých typů revolucí, ať už se jedná o revoluce tzv. barevné (Oranžová revoluce na Ukrajině roku 2004, Růžová revoluce v Gruzii roku 2003 nebo Tulipánová revoluce v Kyrgyzstánu roku 2005) (Nizameddin 2012: 5 – 6; Valenta, Friedman Valenta 2016: 5 – 6).

Za vlády Vladimira Putina můžeme sledovat kvalitativní posun od obezřetného spojení se Západem až k otevřenému nepřátelství - k výzvě Západu, že se Ruská federace vydává vlastní cestou a nebude přejímat západní kulturní, politické a společenské vzorce. Pro celkovou ilustraci poměrů uvádím taktéž vlivnou stať ministra

zahraničí Lavrova, který popisuje zahraničně-politické myšlení současného Ruska, a který odkazuje mj. na Ivana Iljina, znovuobjeveného ruského teologa a filozofa první poloviny 20. století, jehož konzervativní, nacionalistické a monarchistické názory nacházejí v dnešní ruské společnosti velikou odezvu.

2. Zahraniční politika Ruské federace v Syrské občanské válce (2011–2013)

Druhá kapitola této práce již patří do empirické části, kdy bude provedena diachronní komparace dvou období vymezených na základě podstatných událostí, které se staly v Syrské občanské válce. První období diachronní komparace bude popsáno a vysvětleno v této kapitole, jedná se tedy o období mezi březnem 2011 a srpnem 2013. Druhé období diachronní komparace bude popsáno a vysvětleno ve třetí kapitole, kdy bude analyzováno období mezi zářím 2013 a prosincem 2016. Jelikož se nejedná o práci z oblasti diplomatické historie, nepředkládám vyčerpávající výčet veškerých událostí, které se v průběhu Syrské občanské války staly, ale pouze ty zásadní, přičemž kritériem zásadnosti těchto událostí byla změna dynamiky postoje Ruské federace, jejíž zahraniční politika je primárním cílem mé analýzy.

Pro zevrubnější pochopení situace bude první podkapitola zaměřena na popis vztahů mezi Svazem sovětských socialistických republik a Syřskou arabskou republikou, a následně mezi Ruskou federací, jakožto právním nástupcem Svazu sovětských socialistických republik, a Syřskou arabskou republikou. Druhá podkapitola se zaměří na průběh procesu tzv. Arabského jara v Syrské arabské republice a jak na vzniklou krizi v zemi reagoval její spojenec, Ruská federace. Třetí podkapitola zmíní diplomatické iniciativy Ruské federace ve zmíněném období diachronní komparace.

Dílejší výzkumná otázka, na kterou se v této kapitole pokusím odpovědět, je stanovena následovně: Proč se Ruská federace začala angažovat v Syrské občanské válce ve prospěch Bašára al-Asada a jeho režimu? Výchozí teze této kapitoly odpovídá na dílejší výzkumnou otázku tím, že Ruská federace dodržovala patronážně-klientskou politiku, která byla doplněna o zkušenost mezinárodního společenství z libyjské krize a arabských revolucí obecně, kdy někteří spojenci Ruské federace (např. Muammar Kaddáfí) byli odstraněni. Bylo tedy v zájmu Ruské federace podporovat setrvání režimu Bašára al-Asada u moci, ať už z hlediska politických nebo vojenských faktorů.

2.1. Shrnutí vztahů mezi Svazem sovětských socialistických republik (následně Ruskou federací) a Syřskou arabskou republikou

Pro pochopení bezesporu výjimečného spojeneckého vztahu Ruské federace a Syřské arabské republiky bych alespoň stručně zmínil zásadní milníky historie tohoto vztahu. Tato podkapitola má deskriptivní charakter, jehož účelem je připomenout kořeny

spojenectví a jaké implikace toto spojenectví mělo v době počátku Syrské občanské války.

Patronážně-klientský model, jak již bylo zmíněno v první kapitole, se vyznačuje reciprocitou, opakováním, nerovností a dobrovolností. V této podkapitole shrnující vztahy Sovětského svazu, Ruské federace a Syrské arabské republiky se budu primárně zaměřovat na konstituci tohoto vztahu, neboť bilaterální interakce mezi Ruskou federací a Syrskou arabskou republikou sahají ještě do dob, kdy existoval předchůdce Ruské federace, Svaz sovětských socialistických republik, a to už v 50. letech 20. století (Dostal 2014). Vztahy jsou tedy poměrně rozvinuté, opírají se o historicitu sahající do 50. let 20. století, proto je možné prokázat opakování, jako jeden z faktorů patronážně-klientského modelu.

Syrská arabská republika vzniká dne 17. dubna 1946 jako pozůstatek bývalého francouzského mandátního území (Dostal 2014: 4–5). Prvním prezidentem Sýrie se stává Šukrí Quwaitli (Dostal 2014: 4, Sorby 2000: 214). V době získání nezávislosti se však Syrská arabská republika potýká s mnohými ekonomickými a politickými problémy (např. řada vojenských převratů škodí rozvoji země a ústavnímu pořádku). Území Sýrie bylo ovládáno Osmanskou říší a od 20. let 20. století Francií, která působila v roli mandátního správce, avšak s výraznými kolonialistickými prvky. Po získání nezávislosti, kdy 15. dubna 1946 odchází poslední francouzské jednotky ze země, Sýrie ztrácí patrona.

Syrská arabská republika se od počátku své existence utkává s řadou problémů i na mezinárodním poli – vznik Státu Izrael v roce 1948 (prestíž syrské armády silně utrpěla), konflikty uvnitř arabských zemí (Dostal 2014: 10–14). Ve vnitropolitické sféře se v Sýrii vystřídalo několik civilních a vojenských diktátorů (např. Zaim, Hinnawi, Shishakli) (Sorby 2000: 213), což stabilitě země rozhodně neprospěvalo, navíc neochota západních mocností jako Spojené státy americké, Francie a Velká Británie pomoci Sýrii z hlediska ekonomického a vojenského přispěla k tomu, že syrští představitelé se upnuli k druhému velkému bloku států, pod vedením Svazu sovětských socialistických republik (Dostal 2014: 17).

1. února 1958 je vyhlášena Sjednocená arabská republika, kterou tvoří Egyptská arabská republika pod vedením charismatického Gamála Násira a Syrská arabská republika (Dostal 2014: 25). Ta ovšem nemá dlouhého trvání a pro vzájemné spory se oba konstituující státy vrací k stavu před 1. únorem 1958. A protože Západ, po sponzorování

neúspěšných převratů v Sýrii, odmítal jakékoliv vojenské dodávky, o které syrští politikové stáli, nezbyvala jiná cesta, než se přidat k Svazu sovětských socialistických republik (Seale 1965: 292; Sorby 2000: 219–221). Sověti dodali Sýrii během let 1957 a 1958 Mig-15 a Mig-17 stíhačky (Dostal 2014: 26, Sorby 2000: 221), čímž Sýrie tímto získává potřebné moderní vojenské vybavení, aby mohla pokračovat v nastoupené doktríně strategické parity, s jejíž pomocí se měla stát regionální mocností Blízkého východu schopnou konkurovat Státu Izrael. Dodání stíhaček Mig-15 a Mig-17 můžeme z hlediska patronážně-klientského modelu vnímat jako *beneficium*, tedy jednorázový dar patrona klientovi se symbolickou zprávou, že pokud bude tento vztah patron-klient upevněn, mohou přicházet i další „dary“, akorát již v podobě vzájemnosti (*officia*) (Hunt 2002: 4–5).

Revoluce roku 1970 vynáší k moci Háfize al-Asada, jakožto představitele tzv. nápravného hnutí, jehož cílem bylo učinit Sýrii opět velkou (Bērziņš 2013: 2; Khaddour 2015: 4). Háfiz al-Asad byl celkem čtyřikrát zvolen prezidentem, poprvé v roce 1971, podruhé v roce 1978, potřetí v roce 1985, počtvrté v roce 1991 a naposledy popáté, v roce 1998, kdy mu v dokončení mandátu zabránily zdravotní potíže a náhlá smrt (Gombár 2000: 25). Háfiz al-Asad budoval a udržoval úzké styky jak s Ruskou federací, tak s Íránskou islámskou republikou (Haran 2016: 8). Dne 8. října 1980 dochází k podepsání sovětsko-syrské smlouvy o přátelství a vzájemné pomoci mezi Leonidem Iljičem Brežněvem a Háfizem al-Asadem. Díky této smlouvě je postavení Syrské arabské republiky jako hlavního klienta a spojence Sovětského svazu potvrzeno (Gombár 2000: 54).

Po pádu Svazu sovětských socialistických republik je Syrská arabská republika opuštěna svým hlavním geopolitickým patronem (Gombár 2000: 20). Musí se proto vzdát mj. i doktríny *strategické parity*, o kterou se pokoušela v politice vůči Izraeli (Gombár 2000: 20 – 21). Háfiz al-Asad umírá roku 2000, což do pozice prvního muže státu vynáší jeho syna, Bašára al-Asada, který, jak je známo, neměl původně být nástupcem svého otce, avšak kvůli smrti Háfizova prvorozeného syna a Bašárova staršího bratra Básila al-Asada při autonehodě v roce 1994 je určen jako ten, kdo má následovat odkaz svého otce a vést Syrskou arabskou republiku (Bar 2006: 367). Z počátku byl Bašár al-Asad vnímán jako liberálnější a pokrokovější než jeho otec, který Sýrii *de facto* přivedl téměř do úplné politické izolace (Bar 2006: 367, 371–372).

Téma syrského post-sovětského dluhu bývalo dlouhou dobu překážkou a sloužilo dokonce i k neméně vzájemnému obviňování v bilaterálních vztazích mezi léty 1992 až 2005 (Katz 2012: 56). Významným oživením patronázně-klientského vztahu mezi Ruskou federací a Syrskou arabskou republikou je návštěva Bašára Asada v lednu 2005 v Moskvě, kde probírají s Vladimírem Putinem celou řadu otázek, mj. problematiku syrského post-sovětského dluhu, jehož vymáhání plynule přešlo na Ruskou federaci, právního nástupce Svazu sovětských socialistických republik (Marten 2013: 4). Jednání skončila odpuštěním tří čtvrtin dluhu (cca 10.5 billionů dolarů) výměnou za zbrojní obchody (Katz 2006: 55–57; Klein 2012: 5; Valenta, Friedman Valenta 2016: 5).

Měli bychom brát v potaz, že Ruská federace nesmazala tento dluh z důvodu solidarity, ale výměnou za setrvání její vojenské přítomnosti ve Středozemním moři, což je možné, alespoň prozatím, pouze skrze vojenský přístav Tartús (Delman 2015: online). Přístav Tartús je jedinou hlavní vojenskou pevností Ruské federace mimo její vlastní území (Buckley 2012: 82, Gorenburg 2012: 36–37). Ruská federace se v nultých a desátých letech 20. století snažila o vyjednání řady vojenských kontraktů i umístění vojenských základen mimo území Společenství nezávislých států, např. s Vietnamem, Kyprem a do roku 2009 i s Libyí (Blank 2014: 13). Nejúspěšnější v tomto ohledu ale byla Ruská federace ve vztahu k Syrské arabské republice, kde mohla navázat na dlouhodobé strategické spojení založené na patronázně-klientském modelu. Je proto uzavřeno několik dohod mezi Ruskou federací a Syrskou arabskou republikou týkající se vojenského a energetického byznysu (Katz 2006: 54–58). Mezi lety 2003 až 2010 byly uzavřeny rusko-syrské kontrakty v celkové výši 1,5 miliardy amerických dolarů (Bagnov-Moldavsky 2013: 127 – 128).

Gorenburg poznamenává, že *“Blízký východ je druhý největší trh pro export ruského vojenského materiálu. “* (Gorenburg 2012: 36). Syrský proruský režim dostal od Ruské federace několik ekonomických nabídek, a to hlavně od společností jako Gazprom, Tafneft, Soizuneftegaz et cetera. Dle Margarete Klein, v roce 2010, rok před vypuknutím revoluce a občanské války, Syrská arabská republika, jakožto jeden z blízkovýchodních ekonomických partnerů, patřila na střední příčky statistiky obchodu, a to s 876 milióny euro (Klein 2012: 5).

S nástupem Vladimíra Putina v roce 2000 se Ruská federace kontinuálně snaží o obnovení dávného a ztraceného vlivu Svazu sovětských socialistických republik na Blízkém

východě (Malašenko 2013: 3). Jaké faktory ho k tomu vedly? Určitá forma nostalgie po pádu sfér vlivu Svazu sovětských socialistických republik, taktéž tímto způsobem mohl definovat národní zájmy Ruské federace spočívající v znovuzískání starých spojenců (Malašenko 2013: 5–6).

2.2. Arabské jaro a Libyjská krize

V prosinci 2010 se mladý tuniský zelinář Muhammad al-Bouazizi upálil na protest vůči ekonomickým, sociálním i politickým poměrům v jeho zemi (BBC 2011: online, Beránek 2013: 10–12). Tento palachovský čin, byť nesmí být přeceňován, vyvolal odezvu nejen v rodné zemi tuniského zelináře, ale i v širším prostoru arabského světa. Od ledna 2011 proběhly protesty, demonstrace a výzvy k odstoupení v řadě arabských zemí, od Tuniska, Libye, přes Egypt, Jordánsko až do Sýrie. A právě v Sýrii získá Arabské jaro jednu ze svých krvavých kapitol.

Pokud chceme blíže pochopit uvažování představitelů Ruské federace o vývoji v Sýrii, nelze jej oddělit od toho, co se dělo v Libyi. Právě, dle mnoha autorů (Gorenburg 2016: 38, Nizameddin 2012; Valenta, Friedman Valenta 2016), je libyjský případ emblematický pro další přístup Ruské federace v syrské krizi.

Tehdejší Stálý představitel Ruské federace v Radě bezpečnosti OSN Vitalij Čurkin poukazuje, v diskusi k rezoluci 1973 (2011), že přestože stát, který zastupuje, odsuzuje zabíjení nevinných v Libyi, je záhodno uvažovat o tom, jak budou mechanismy popsané v rezoluci vymáhány a kým. V neposlední řadě zmiňuje, a to cituji přesně ze záznamu diskuse: „(...) *podotkl, že zde byla snaha vyhnout se větší destabilizaci v regionu*“ (UN 2011: online). Jedná se o typický narativ ruských diplomatů v mezinárodních organizacích i ruských politiků obecně: nevměšování se do vnitřních záležitostí, vzývání státní suverenity a z toho vyplývající snaha o vyhýbání se jakémukoliv typu chaosu, který by takové, alespoň v uvažování ruských vládnoucích představitelů, intervencionistické chování mohlo způsobit. Není proto divu, že za krátko po přijetí rezoluce Ruská federace spatřuje v ustanovení bezletové zóny a vymáhání tohoto institutu silami Západu (konkrétně Francie a Velké Británie) jakési naplnění jejich narativu (Nizameddin 2012: 5–6, Trenin 2013: 4–5).

Rozhodnutí prezidenta Medvěděva nevetovat rezoluci SC/1973 o Libyi (17. březen 2011) umožnilo vytvoření operace NATO Unified Protector (březen – říjen 2011) a vznik bezletové zóny (Buckley 2012: 84–86; Jiránková in Beránek 2013: 63; UN 2011: online).

Libyjská krize a to, jak na ní v té době reagovala Medvěděvova administrativa, ukázala konzervativním kruhům ruského politického života, že Spojené státy, potažmo Západ, využili chvilkové slabosti ruské administrativy a že se pokouší o další vývoz demokracie, což byl jeden z řady faktorů, které následně hrály roli v syrském angažmá (Plakoudas 2016: 3). Gorenburg odkazuje: „*Ruští politici upřímně nesnášejí to, co vidí jako zálibu Západu ve vývozu jeho hodnot a druhu vlády do jiných částí světa.*“ (Gorenburg 2012: 38). Talal Nizameddin dodává, že hlavní námitkou Moskvy pro vojenskou pomoc libyjským rebelům byl argument právního charakteru, tedy nakolik je pomoc rebelům proti „řádně zvolené vládě“ akceptovatelná z hlediska libyjského státního práva i mezinárodního práva veřejného (Nizameddin 2012: 6).

2.3. Syrská občanská válka (2011–2013)

Není jednoduché určit přesný den a čas, kdy začala syrská krize, natož syrská občanská válka, ale můžeme najít určité události, které mohou být vnímány jako počátek syrské krize a vedly k jejímu přerodu do stavu, který známe jako Syrskou občanskou válku (od 2011 doposud). Pro účely této kapitoly jsem rozdělil události Syrské občanské války mezi první období (2011–2013) a druhé období (2013–2016) na základě principu zásadních a přelomových událostí tohoto konfliktu.

Arabské jaro ovlivnilo i doposud stabilní situaci v Syrské arabské republice. Lednové a únorové protesty se zprvu konají v zemědělských oblastech mezi Hamá a Homsem, následně se přelévají do severních částí země a velkých měst jako je Aleppo a Damašek (Bērziņš 2013: 2). Bērziņš poukazuje na zajímavý fakt, že zatímco ve většině arabských zemí byly demonstrace a různé formy protestů doménou městských oblastí, v Sýrii to byla především zemědělská sunnitská oblast (Bērziņš 2013: 2–3). V březnu 2011 se konají protesty v Damašku a dalších syrských městech. Mladí lidé vycházejí do ulic, zakládají na sociálních sítích Facebook a Twitter různé skupiny za účelem sdílení informací (Flock 2011: online; BBC 2011: online; Haran 2016: 8 – 12). 18. března 2011 během protestů v jihosyrském městě Deraa bylo zabito kvůli útoku bezpečnostních sil několik demonstrantů a mnoho dalších zraněno (BBC 2011: online). Tomuto násilnému počínu předcházelo uvěznění a obvinění 15 studentů za malování graffitti s hesly burcujícími proti vládě Bašára al-Asada (Haran 2016: 11).

Syrský konflikt poukázal na mnohem starší štěpné linie uvnitř společnosti. Jak poznamenává Henry Kissinger: „*Syrská revoluce zpočátku připomínala tu egyptskou*

z náměstí Tahrír. Avšak zatímco egyptské povstání spojilo různé podzemní síly, v Sýrii se probudily staré štěpné linie, aby znovu zažehly tisíciletý konflikt mezi šííty a sunnity.“ (Kissinger 2015: 126) Dle Malašenka, arabské revoluce napomohly ke zvýšení rivality mezi Západem a Ruskou federací (Malašenko 2013: 3).

V prvních měsících byla kritika Ruské federace vůči vládě Bašára al-Asada velmi neurčitá, ne-li úplně vágní s cílem zakrýt chyby svého spojence (Menkiszak 2016: 4). S narůstajícími nepokoji a násilnostmi, byla mezinárodní komunita vystavena nelehkému úkolu, a to, jak reagovat na tuto krizi. Diplomaté Ruské federace tak učinili. Zvláštní vyslanec Ruské federace pro Syrskou arabskou republiku, Michajl Margelov (ve funkci: 2011 – 2012), přitom překvapil mezinárodní komunitu, když 28. června 2011 konstatoval o Asadově setrvání, že „*lídři přicházejí a odcházejí*“ (MSNBC 2011: online), což si např. část exilové syrské opozice vykládala jako ruskou nespokojenost s Bašárem al-Asadem (MSNBC 2011: online). Nemohli se mýlit více. Na druhé straně, ministr Lavrov, po zkušenostech s libyjskou krizí, se staví rezolutně proti obdobnému řešení situace v Sýrii a na setkání ministrů zahraničí Ruské federace a států Zálivu, dne 1. listopadu 2011 prohlašuje, že „*pokud by to (řešení situace v Sýrii – pozn. autora) záleželo na nás, nemyslím si, že bychom dopustili něco podobného (jako v Libyi – pozn. autora) v Sýrii.*“ (Lavrov in Middle East Online 2011: online).

15. prosince 2011 Ruská federace v Radě bezpečnosti OSN navrhuje rezoluci. Je to určitý konstruktivní krok kupředu, neboť za celé zkoumané první období diachronní komparace (2011 – 2013), Ruská federace v Radě bezpečnosti OSN vetovala celou řadu rezolucí týkajících se řešení syrské krize, a to: (často společně s představiteli dalšího Stálého člena Rady bezpečnosti - Čínské lidové republiky): S/2011/612 ze 4. října 2011; S/2012/77 z 4. února 2012, S/2012/538 z 19. července 2012 (United Nations 2017, online). Texty těchto rezolucí vyzývaly Bašára al-Asada k odchodu z funkce, k ukončení bojů, sestavení prozatímní koaliční vlády národní jednoty. Ruská federace však disponuje, dle poválečného konsenzu na ustavení Rady bezpečnosti OSN, právem veta a toto právo hojně využívá právě v syrské krizi s cílem podporovat svého spojence. Dodává tedy v tomto patronážně-klientském vztahu určitou službu: ochranu svého klienta, konkrétně vlády Syrské arabské republiky v čele s Bašárem al-Asadem.

Rok 2012 symbolizuje v historii Syrské občanské války milník zvýšené vojenské aktivity, kdy Asadův režim začíná využívat leteckých útoků na opoziční cíle (BBC 2012: online;

Humud, Blanchard, Nikitin 2017: 7) 7. února 2012 Sergej Lavrov, v doprovodu tehdejšího šéfa tajných služeb Michajla Fradkova (působil rovněž v pozici premiéra Ruské federace v letech 2006 - 2007), navštívil Sýrii, konkrétně Damašek (Economist 2012: online). Lavrov s Fradkovem jednají s Asadem a dalšími představiteli syrského režimu, nakonec ministr zahraničí konstatuje: „*Pouze Sýrie může rozhodnout osud pana Asada.*“ (Economist 2012: online). V lednu 2012 Ruská federace demonstruje svou sílu v regionu návštěvou letadlové lodi a pýchy ruského námořnictva, Admirála Kuzněcova (Gorenburg 2012: 3).

V březnu 2012 se nominálně vrací do prezidentského úřadu Vladimir Putin (Hale, Colton 2013: 4 – 5), což mu umožnila novelizace Ústavy Ruské federace. Vrací se do úřadu, ač s drtivým volebním vítězstvím, přesto s hořkostí, která zůstala v prostředí ruských vládnoucích složek po protestech na přelomu roku 2011/2012 (Shevtsova 2015: 23). Putin se zároveň vrací s politickým cílem, že Ruská federace musí učinit další kroky na cestě k znovuzískání ztraceného velmocenského postavení z dob Sovětského svazu, jehož rozpad byl, dle Putinova tvrzení, „*největší geopolitickou katastrofou 20. století*“ (BBC Czech.com 2005: online). Podle Ševcovové jsou atributy Putinovy doktríny tvrdá vláda uvnitř státu a asertivnější zahraniční politika (Shevtsova 2015: 23). Kreml pod Putinovým vedením potřebuje neustále oživovat vlnu národní mobilizace různými kroky jak na poli vnitřní politiky, tak té zahraniční – Druhá Čečenská válka (1999), Pětidenní válka v Gruzii (srpen 2008), anexe Krymu (březen 2014) (Shevtsova 2015: 24 – 25). Nejnověji můžeme do této kolekce zařadit válku v Sýrii (září 2015).

Co se týče zásadních diplomatických iniciativ na poli řešení konfliktu z hlediska multilaterálního, představil bývalý Generální tajemník OSN a tehdejší vyslanec OSN pro Sýrii, Kofi Annan, dne 16. března 2012 šestibodový plán zvaný „*Annanův plán pro mír v Sýrii*“ (Annan Peace Plan for Syria) (Council on Foreign Relations 2012: online; Hinnebusch, Zartman 2016: 7). K Annanově plánu se pozitivně postavila Rada bezpečnosti OSN, tedy i Ruská federace jako její stálý člen (*permanent member*). Když se podíváme na jednotlivé body Annanova mírového plánu, zjistíme, že ani jeden z nich nebyl zcela naplněn, a to už v roce 2012 docházelo k jeho neustálému porušování. Dle Annanova plánu, za prvé, měl proběhnout inkluзивní politický proces ve smyslu zapojení opozičních sil do vlády v Syrské arabské republice, za druhé mělo dojít pod autoritou OSN k ukončení vojenského násilí, za třetí počítalo se s nerušenou humanitární pomocí, za čtvrté mělo dojít k propuštění všech režimem svévolně zadržovaných osob, za páté byl

zdůrazněn princip svobody pohybu pro novináře, a za šesté strany konfliktu měly dodržovat svobodu jednotlivce protestovat mírovými způsoby (Council on Foreign Relations 2012: online; Gowan 2013: 1; Hinnebusch, Zartman 2016: 7–8). Nelehká Annanova pozice souvisela i s tím, že v roce 2012 dochází k internacionalizaci konfliktu (Humud, Blanchard, Nikitin 2017: 7–8; Gowan 2013: 3)

Annan si ve vztahu k Ruské federaci uvědomoval, že diplomaté a politici této země nebudou příliš nakloněni jeho iniciativě, zvláště poté, když padl jejich spojenec v Libyi, Muammar Kaddafi a oni začlenili „libyjské fiasko“ do jejich diplomatického a politického narativu o zrazeném Rusku a intervencionistickém Západu, který zneužívá mezinárodní právo a pravomoce Rady bezpečnosti k prosazování vlastních zájmů, tedy „vývozu demokracie“ a násilné změny režimů nepřátelsky naladěných vůči Západu (Hinnebusch, Zartman 2016: 12). Moskva nakonec, ačkoliv prvně, dle Annanových slov, schválila obsah Ženevského komuniké z 30. června 2012, vetovala jeho znění na zasedání Rady bezpečnosti OSN dne 19. července 2012 (Hinnebusch, Zartman 2016: 12, UN 2012: online). Ruští představitelé argumentovali použitím veta pro neshody nad odvoláváním se textu komuniké na obsah 7. kapitoly Charty OSN, kterou vnímali jako americkou snahu o intervenci v Sýrii (Hinnebusch, Zartman 2016: 12 – 13). 2. srpna 2012 Annan rezignuje na post speciálního vyslance pro Sýrii (Black 2012: online). 17. srpna téhož roku je novým vyslancem jmenován Lahdar Brahími (Gladstone 2012: online). V září 2012 byl jmenován speciálním vyslancem Ruské federace pro Sýrii Michail Bogdanov, náměstek ministra zahraničí (Trenin 2013: 19). 16. dubna 2012 se schází s představiteli opozice (News 1130: online).

K roku 2016 už o Annanově plánu téměř nikdo nemluví, což dokazuje limity autority OSN a dominanci velmocí jako Ruská federace v řešení celého konfliktu (Gowan 2013). Asad plně využívá faktu, že je Rada bezpečnosti substantivně rozdělena na tom, jak zakročit v Sýrii (Gowan 2013: 3), což se naplno ukazuje, dle reportů komisařů Organizace spojených národů a OPCW, ve využívání arzenálu chemických zbraní.

Ruská federace si svou podporu Syrské arabské republiky uvědomuje jako principiální u z toho důvodu, že případná nepřátelsky naladěná vláda složená z Asadových nepřátel z řad sunnitů pod patronací Saúdské Arábie, Turecka a Spojených států amerických by mohla zrušit velké ekonomické kontrakty, které byly doposud mezi Syrskou arabskou republikou a Ruskou federací uzavřeny (Katz 2012: 60).

2.4. Útok chemickými zbraněmi dne 21. srpna 2013 v Ghoutě

Významným předělem Syrské občanské války z hlediska mezinárodního se stal útok chemickými zbraněmi v oblasti Ghouta na předměstí Damašku (BBC 2013: online, Pita, Domingo 2014: 393 – 394; Warrick 2013: online). Dle zprávy Mise OSN pro vyšetření užití chemických zbraní v Syrské arabské republice (*United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic*) se nejednalo, alespoň dle tvrzení členských států, o první útok chemickými zbraněmi na území Syrské arabské republiky (*United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic. Final report 2013: 2–6*).

Zpráva organizace „Lékaři bez hranic“ (*Médecins sans frontières*) z 24. srpna 2013, tři dny po inkriminované události, uvádí, že minimálně 3600 mužů, žen a dětí vykazujících příznaky neurotoxicity bylo ošetřeno v nemocnicích této organizace (BBC 2013: online, MSF 2013: online). Z tohoto počtu 355 lidí zemřelo na následky útoku (MSF 2013: online). Vzhledem k faktu, že se v Syrské občanské válce nachází celá řada různých bojujících stran, je vcelku obtížné určit, kdo spáchal který zločin. Nicméně, v případě chemického útoku v Ghoutě existují nesporné důkazy o tom, že byl spáchán vládními silami, tedy regulérní Armádou Syrské arabské republiky. Pracovníci Human Rights Watch, i s odkazem na Sellstrom Report (HRW 2013: online, Pita, Domingo 2014: 395), kdy inspektoři OSN počítali eventuální směry přichozích vystřelených raket, došli k závěru, že rakety byly pravděpodobně vystřeleny z pahorku Qassioun, kde se nachází základna 104. brigády Republikánské gardy Armády Syrské arabské republiky (HRW 2013: online). Na základě těchto výše zmíněných zjištění se Spojené státy americké a Velká Británie, ústy svých nejvyšších politických představitelů, dožadují vojenského zákroku v Sýrii (Humud, Blanchard, Nikitin 2017: 8).

3. Zahraniční politika Ruské federace v Syrské občanské válce (2013–2016)

Třetí kapitola práce patří rovněž do empirické části – je druhým zkoumaným oddílem diachronní komparace. Dílčí výzkumné otázky pro tuto kapitolu jsou stanoveny následovně: Proč se Ruská federace ujala role moderátora procesu destrukce arzenálu chemických zbraní v držení Syrské arabské republiky? Proč provedla Ruská federace vojenskou intervenci na území Syrské arabské republiky?

Jako první výchozí tezi této kapitoli stanovuji, že Ruská federace hrála moderační roli v procesu zničení arzenálu chemických zbraní proto, aby důsledně ochránila, ze své pozice patrona, Syruskou arabskou republiku, klienta, před případnou vojenskou intervencí západních zemí. Druhá výchozí teze, odpovídající na druhou dílčí výzkumnou otázku, má za cíl vysvětlení, že představitelé Ruské federace zakročili v září 2015 z několika zásadních důvodů: za prvé, kvůli nepříznivé mezinárodně politické situaci zapříčiněné přístupem Ruské federace v otázce Krymského poloostrova a východní Ukrajiny, za druhé, kvůli neméně nepříznivé vojenské situaci klienta Ruské federace, Syrské arabské republiky v čele s Bašárem al-Asadem, v téže době zapříčiněné postupem opozičních sil, z čehož plyne snaha Ruské federace zakročit ve prospěch svého klienta (Kaim, Tamminga 2015: 1).

3.1. Reakce Ruské federace

Ruská federace reagovala na obvinění, že se režim Bašára al-Asada uchýlil k útoku arzenálem chemických zbraní, jako správný (alespoň z hlediska teorie patronázně-klientského modelu) patron, který obhajuje svého klienta. Připomenu zde, jak již bylo zmíněno v teoretické části, že charakteristickými znaky tohoto modelu vztahů jsou mj. reciprocita a opakování, což znamená advokacii Ruské federace ve prospěch Syrské arabské republiky a *vice versa*.

Představitelé Syrské arabské republiky odmítají spáchání útoku arzenálem chemických zbraní (Pita, Domingo 2014: 391–392), činí tak následně i představitelé Ruské federace (Putin 2013: online). Obě strany konfliktu, jak vládní, tak opoziční, se vzájemně obviňují z použití chemických zbraní v inkriminovaném útoku (Pita, Domingo 2014: 392). 11. září 2013 publikuje Vladimir Putin článek ve Washington Post nazvaný „A Plea for Caution From Russia“ (Putin 2013: online). V něm zmiňuje veškeré hlavní pojmy ruského narativu směrem k syrské krizi. Začíná apelem na Organizaci Spojených Národů a na neúspěšnost politiky její předchůdkyně, Společnosti národů (*League of Nations*), plynule

přechází k zopakování rizika šíření terorismu a násilí, neopomene zmínit situaci v Libyi, která pokračuje v modifikované podobě v Mali, a uzavírá ujištěním, že Ruská federace nechrání vládu Bašára al-Asada, ale jediné mezinárodní právo (Putin 2013: online). V čem se stává politika Ruské federace v krizi alespoň zdánlivě konstruktivnější, je iniciativa prezidenta Putina ke zprostředkování rozhovorů mezi znesvářenými stranami a především, a to je podstatné, k eventuálnímu zničení arzenálu chemických zbraní v držení Sýrské arabské republiky.

Na setkání v Ženevě dne 14. září 2013 ministři zahraničních věcí Spojených států amerických a Ruské federace, John Kerry a Sergej Lavrov, dojednávají plán, jak dosáhnout moderovaného zničení arzenálu chemických zbraní v držení Sýrské arabské republiky (Friedman, Brom 2013: 1–2). Pět kroků tohoto plánu zahrnuje: vytvoření podrobného seznamu všech komponentů arzenálu chemických zbraní včetně lokací jejich instalací; zničení následně proběhne pod přísným dohledem a dle regulí CWC (dodat informace, o co jde); sýrská vláda musí okamžitě zpřístupnit OPCW a jejímu personálu veškeré sklady těchto zbraní, aby mohla být provedena patřičná inspekce; všechny chemické zbraně musí být zničeny do první poloviny roku 2014 s tím, že musí být možnost vyvést tyto zbraně mimo Sýrii a zničit je – oba ministři se rovněž dohodli na metodice zničení; a jako poslední bod dohoda uvádí administrativní a logistickou podporu OSN v procesu inspekce a zničení zbraní. V případě, že by tyto body nebyly naplněny, nebo byla jejich realizace obstruována, poslední bod dohody umožňuje implementaci instrumentů dle Hlavy VII Charty OSN, což znamená pravomoc Rady bezpečnosti OSN autorizovat užití síly k prosazení dohody (Friedman, Brom 2013: 2).

Scott ve svém teoretickém pojetí role patrona poznamenává, že by samotný pojem „patron“ měl být rozlišen a oddělen od pojmů jako „zprostředkovatel“ (*broker*), „prostředník“ (*middleman*), nebo „šéf“ (*boss*), se kterými je někdy spojován, dle autora mylně (Scott 1972: 95). Z postoje Ruské federace v srpno-zářijové krizi 2013 je však evidentní určitá ambivalence: buď Ruská federace je patronem Sýrské arabské republiky, a tudíž de facto účastníkem konfliktu na její straně, anebo je cílem její zahraniční politiky být oním zprostředkovatelem, makléřem mezi stranami konfliktu. Dochází však ke zmatení pojmů, Ruská federace vystupuje jako obhájce Sýrské arabské republiky, potažmo jejího vedení pod administrativou Bašára al-Asada, zároveň však, iniciativou ohledně zrušení chemického arzenálu, se pokouší o roli prostředníka mezi Spojenými státy a Sýrskou arabskou republikou. Putinovou iniciativou odvrací riziko amerického

intervencionismu v Sýrii výměnou za příslib zrušení arzenálu chemických zbraní v držení vlády Syrské arabské republiky (Humud, Blanchard, Nikitin 2017: 10–11).

16. října 2013 byla ustavena Společná mise Organizace pro zrušení chemických zbraní a Organizace spojených národů ke zničení programu chemických zbraní Syrské arabské republiky (*The OPCW-UN Joint Mission for the Elimination of the Chemical Weapons Programme of the Syrian Arab Republic*), jejímž cílem bylo dohlížet na implementaci dohody Kerry-Lavrov ze září 2013 (UNODA Fact Sheet 2016: online).

Celá záležitost spojená s chemickým útokem opět posílila moc Ruské federace v syrském konfliktu, načež jí k tomu dopomohla i slabost Obamovy administrativy (prezident Obama prohlásil dávno před útokem, že použití chemických zbraní bude považovat za překročení tzv. červené linie a že zakročí), která svůj slib akce v případě překročení červené linie nesplnila (Valenta, Friedman Valenta 2016: 9), což si Putin vyložil jako důkaz nezájmu, ne-li neschopnosti tehdejšího prezidenta Obamy v Sýrii zakročit (Valenta, Friedman Valenta 2016: 9).

3.2. Vojenská intervence Armády Ruské federace (2015–2016)

Podkapitola týkající se vojenské intervence Armády Ruské federace na území Syrské arabské republiky se snaží zodpovědět na dílčí výzkumnou otázku: proč Ruská federace provedla vojenskou intervenci ve druhé polovině roku 2015 na území Syrské arabské republiky?

Vládní síly v první polovině roku 2015 výrazně ztrácely (Humud, Blanchard, Nikitin 2017: 9, Plakoudas 2016: 2 – 3), opoziční skupiny s podporou bojovníků napojených na Al-Kájdú získaly provinční centrální město Idlib (Plakoudas 2016: 2), kurdské bojové síly opevňovaly a rozšiřovaly svá území podél hranice s Tureckem.

Od léta 2015 (červenec, srpen a počátek září) byly dokumentovány pohyby vojenského materiálu směrem k Tartúsu a Latakii (Plakoudas 2016: 2 – 3; Schmitt, Furquhar 2015: online), především se jednalo o přesuny vojáků námořní pěchoty, tanků T-90, vojenských obrněných vozidel a vojenského dělostřelectva. Dále se jednalo o bojové stíhačky Su-24 a Su-34, bitevní letouny Su-25 nebo bojové helikoptéry Mi-24 společně s drony (Kaim, Tamminga 2015: 1 – 2; Schmitt, Furquhar 2015: online).

Dne 30. září 2015 byla započata intervence Ruské federace na území Syrské arabské republiky (BBC 2015: online, Plakoudas 2016: 2; Wakim 2016: 27), dle autorů

Valentových se dokonce jednalo o první vniknutí ruských vojenských sil na území „Levanty“ od roku 1772 (Valenta, Friedman Valenta 2016: 1).

Rada Federace Federálního shromáždění Ruské federace v tento den povolila, dle článku 102 odst. 1, písm) d Ústavy Ruské federace (Ústava Ruské federace 1993: 26), letecký útok na cíle na území Syrské arabské republiky, a to jednomyslně (Walker 2015: online). Použití vojenské síly bylo ovšem limitováno pro oblast leteckých úderů. Sergej Ivanov, vedoucí prezidentské kanceláře, konstatuje, že tato zahraniční intervence, *de facto* první od konce Studené války, je příspěvkem Ruské federace k boji proti terorismu a především proti jeho soudobému symbolu, Islámskému státu, a to navíc v souladu s mezinárodním právem, neboť o intervenci lze, dle Ivanova, také požádat – Sýrie, klient, požádala Ruskou federaci o intervenci (Walker 2015: online).

Proč zrovna září 2015? Je zde několik faktorů, které je nutno zmínit. Za prvé, situace, ve které se Ruská federace nacházela po anexi Krymského poloostrova a podpoře bojůvek na východní Ukrajině, konkrétně v tzv. Doněcké lidově demokratické republice a Luhanské lidově demokratické republice (Valenta, Friedman Valenta 2015: 11). Za druhé nepříliš příznivý stav vedení války, především postavení Bašára al-Asada – ostatně, jak zmiňuje Jiri Valenta a Leni Friedman Valenta: „*V létě 2015, Asad, stejně jako předtím Janukovyč bojoval o přežití.*“ (Valenta, Friedman Valenta 2015: 11). Proklamované údery na cíle Islámského státu se konají v mnohem menší míře, zároveň je patrné, že se ruské bombardéry zaměřují na místa spojená s opozičními skupinami, a často těmi, které byly podporovány Spojenými státy americkými (Humud, Blanchard, Nikitin 2017: 10 – 11; Tilghman 2016: online). Šlo například o útok z 16. června 2016 na lokalitu at-Tanf, kde se koncentrovala opoziční skupina zvaná Nová Syrská Armáda (*New Syrian Army*), která byla vycvičena v rámci amerického tréninkového programu pro účely boje proti Islámskému státu, programově se však vyhýbala vládním silám, proti nimž nebyla určena k boji (Tilghman 2016: online). Ruské pojetí teroristických skupin totiž zahrnuje jakoukoliv skupinu bojující proti vládě Bašára al-Asada (Humud, Blanchard, Nikitin 2017: 11; Tilghman 2016: online; Zisser 2016: 43).

Deklaratorně se samozřejmě Ruská federace přihlašuje k boji proti terorismu, což je v souladu s jejím dlouholetým zahraničně-politickým narativem (viz první kapitola této práce), nicméně reálným důvodem intervence je především ochrana vojenských zájmů, kdy Putin nemohl dopustit, aby Tartús a Humaymim padli do rukou ať už umírněné nebo

radikální opozice; s tím souvisí zájem na udržení režimu Bašára al-Asada u moci, šance zhatit poměrně úspěšný postup rebelů k Latakii a Damašku v první polovině roku 2015, posílit Armádu Syrské arabské republiky společně s iránskými a libanonskými (Hizballáh) bojovníky (Zisser 2016: 42 – 44).

Jedním z velkých úspěchů, kterým mohl Putin argumentovat ve prospěch správnosti této vojenské intervence, byla vražda Zahrana Altoushe, vůdce jedné z radikálních opozičních skupin, konkrétně se jednalo o vojenského a politického velitele Islámské armády (Jaysh al-Islam). Stalo se tak 25. prosince 2015. (Zisser 2016: 44).

Tato intervence pomohla Asadovi a jeho režimu v nutném přežití na pozicích jak ve vnitřní syrské politice, tak i v politice mezinárodní. Asad takto mohl, např. zajistit některá téměř ztracená území, z tohoto výčtu bych zde zdůraznil strategickou přímořskou oblast Latakie, kde se nachází i letecká základna Humaymim (Quinn 2016: online).

Nabízím zde i poněkud odlišný pohled, který nesouzní s představou pouhapouhého aplikování patronázně-klientského modelu, ale souvisí se širšími geopolitickými a vojensko-strategickými zájmy Ruské federace. Podle Jurije Tsarika, Předsedy poradního sboru Minského centra pro strategická a zahraničně-politická studia, *“cíl Kremlu nebyl ani boj proti Islámskému státu, natož zajištění vítězství pro Bašára al-Asada...”* (Kirillova 2016: online). Může zde být i jiné vysvětlení, to je cíl Tsarikova prohlášení. Pokud odhlédneme od faktu, že Asad je blízkým spojencem Ruské federace, může být důvod vojenské intervence odlišný - Putinův zájem mohl spočívat v demonstrativní ukázce politické moci a vojenské síly, faktorů, které měly vyzvat Spojené státy, což je, koneckonců, jedním z tradičních cílů zahraniční politiky Ruské federace pod jeho vedením (Kirillova 2016: online). Ruská federace pod Putinovým vedením, po Ukrajinské krizi, tímto krokem měla zájem ukázat se v roli stabilizátora neklidné a chaotické válečné situace v Syrské arabské republice (Kaim, Tamminga 2015: 3). Dne 14. března 2016 nařizuje prezident Putin částečné stažení ruských vojenských sil, avšak s dodatkem, že Ruská federace zůstává na svých pozicích na letecké základně Humaymim a v námořní pevnosti Tartús (Zisser 2016: 45 – 46).

Ruská federace upevňuje intervencí mocensky odlišné postavení, které si však již dříve získala svou moderací zrušení arzenálu chemických zbraní ve druhé polovině roku 2013. Je s ní počítáno jako s jednou ze stran konfliktu, která má vliv na určování směru konfliktu, i na jeho případné ukončení. Z celé řady uzavíraných příměří (která povětšinou

selhala) zmíním příměří uzavřené Ruskou federací, Tureckou republikou a Íránskou islámskou republikou dne 30. prosince 2016, které ukazuje na změnu dynamiky v regionu. Tři mocnosti Syrské občanské války, avšak bez Spojených států, Saúdské Arábie nebo Kataru, uzavírají dohodu o rozšíření příměří z Aleppa na další části země, především pod kontrolou těchto tří mocností. Dále je obsahem dohody uspořádání mírových rozhovorů, které se následně konaly v Astaně, hlavním městě Kazachstánu, ve dnech 22. – 24. ledna 2017 (Sanchez 2016: online).

Závěr

Cílem bakalářské diplomové práce s názvem „Zahraniční politika Ruské federace v syrské občanské válce“ bylo zodpovězení na hlavní výzkumnou otázku a dílčí výzkumné otázky v jednotlivých kapitolách. Hlavní výzkumná otázka práce byla definována ve smyslu, proč se Ruská federace angažuje v Syrské občanské válce? Dílčí výzkumné otázky byly stanoveny v jednotlivých kapitolách práce, a to v empirické části práce, kterou tvoří dvě kapitoly pojednávající o dvou obdobích zahraniční politiky Ruské federace.

Bakalářská diplomová práce byla rozdělena do dvou částí: teoretické a empirické. V teoretické části práce, kterou tvořila první kapitola zvaná „Metodologické a teoretické ukotvení práce“, jsem ve třech podkapitolách rozebral metodu analýzy zahraniční politiky (*foreign policy analysis*), koncepci patronážně-klientského modelu obecně a v mezinárodních vztazích konkrétně, a vývoj ruského zahraničně-politického myšlení za vlády prezidenta Vladimira Putina (2000 – 2008, 2008 – 2012).

Druhá část mé bakalářské diplomové práce je nazvána empirickou částí. Zde jsem provedl diachronní komparaci dvou časových, chronologicky po sobě jdoucích, období zahraničních politik Ruské federace v Syrské občanské válce. Cílem diachronní komparace bylo porovnat přístup Ruské federace k Syrské občanské válce. První období bylo stanoveno od března 2011 do 21. srpna 2013, kdy došlo k útoku arzenálem chemických zbraní, druhé období bylo stanoveno od září 2013 do 30. prosince 2016, kdy vlády Ruské federace, Turecké republiky a Íránské islámské republiky podepisují dohodu o příměří v Syrské občanské válce a výrazně tím mění dynamiku v regionu i občanské válce.

Rovněž jsem stanovil dílčí výzkumné otázky v jednotlivých kapitolách empirické části bakalářské diplomové práce. V případě prvního zkoumaného období (březen 2011 – 21. srpen 2013) byla dílčí výzkumná otázka, a sice, proč se Ruská federace začala angažovat v Syrské občanské válce ve prospěch Bašára al-Asada a jeho režimu?

Ve druhé kapitole bakalářské diplomové práce jsem se zabýval prvním obdobím zahraniční politiky Ruské federace v Syrské občanské válce, tedy od vypuknutí násilností v březnu 2011 až do útoku chemickými zbraněmi na předměstí Damašku v Ghoutě dne

21. srpna 2013, což lze považovat za milník jak pro historii Syrské občanské války, tak pro uvažování a tvorbu zahraniční politiky Ruské federace.

V první podkapitole jsem deskriptivně popsal stručnou historii vztahů mezi Svazem sovětských socialistických republik, jeho právním nástupcem Ruskou federací, a Syrskou arabskou republikou, kde jsem zaznamenal kořeny patronážně-klientského modelu, jehož atributy, popsané v první kapitole teoretické práce, jsou reciprocita, asymetrie, opakování a dobrovolnost. Ve druhé podkapitole jsem rozebíral problematiku tzv. Arabského jara, jakožto série protestů a demonstrací v arabském světě, které vedly k pádu několika dlouholetých sekulárních diktátorů (Husní Mubárak v Egyptě, Muammar Kaddáfí v Libyi, Alí Sálíh v Jemenu). Třetí podkapitola pojednávala o chemickém útoku ze dne 21. srpna 2013, o jeho průběhu, možných vinících a dopadech na stav konfliktu.

Vztah mezi Ruskou federací a Syrskou arabskou republikou z tohoto pohledu splňuje definiční charakteristiky patronážně-klientského modelu: ve vztahu panuje reciprocita: vojenské a energetické kontrakty, smazání velké části post-sovětského syrského dluhu výměnou za udržení ruské vojenské námořní pevnosti Tartús; asymetrie: Ruská federace jako patron, ekonomicky, vojensky i politicky silnější partner Syrské arabské republiky, klienta; opakování: vztah nemá jednorázový charakter, důkazem jsou opakované výměny služeb mezi patronem a klientem, bezpečnostně-politické transakce typu ochrany Asadova režimu na mezinárodních fórech, především na zasedáních Rady bezpečnosti OSN, kde Ruská federace využívá práva veta k odmítnutí celé řady rezolucí; a dobrovolnost: není prokázáno, že by jedna strana druhou nutila do tohoto vztahu.

V případě druhého zkoumaného období (září 2013 – 30. prosinec 2016) byly dvě dílčí výzkumné otázky, a sice, proč se Ruská federace ujala role moderátora procesu destrukce arzenálu chemických zbraní v držení Syrské arabské republiky? Proč provedla Ruská federace vojenskou intervenci na území Syrské arabské republiky? Ruská federace v případě moderace zrušení chemického arzenálu zbraní odvrátila eventuelní útok Spojených států amerických a posílila svou roli v konfliktu. V případě intervence představitelé Ruské federace měli v plánu záchranu prezidenta Asada, svého klienta, odvrácení pozornosti od ukrajinské krize a širší geopolitické důvody se zvláštním zřetelem na obnovu postavení Ruské federace ve světě, jakožto následníka Svazu sovětských socialistických republik.

Závěrem tedy odpovídám na hlavní výzkumnou otázku: proč se Ruská federace angažuje v Syrské občanské válce? Výsledkem diachronní komparace je zjištění, že Ruská federace v prvním zkoumaném období (2011 – 2013) zastávala čistě pozici patrona a podle toho se vůči svému klientovi, Syrské arabské republice, chovala. Její politika byla postavena na pasivitě týkající se celkového řešení syrské krize, o čemž svědčí celá řada vetovaných rezolucí v Radě bezpečnosti OSN.

Ve druhém zkoumaném období se Ruská federace staví do aktivní role tvůrce dějů v Syrské občanské válce, a to skrze dva partikulární procesy. Prvním procesem bylo zakročení v případě chemických útoků z 21. srpna 2013. Útok chemickými zbraněmi na oblast Ghoutá na předměstí Damašku dne 21. srpna 2013 symbolizuje předěl v syrské občanské válce i zahraniční politice Ruské federace. Asadův režim je obviněn, dle důkazů předložených řadou nevládních organizací i inspektory OSN evidentně právem, z aplikace těchto zbraní v boji s povstalci. Pro Ruskou federaci, jejíž klient překročil onu červenou linii (stanovenou diskurzivně tehdeším prezidentem Barackem Obamou), se situace nevyvíjí nejlépe a prezident Putin musí zareagovat tak, aby odvrátil případný úder vedený ze strany západních zemí (Spojené státy americké, Velká Británie etc.), proto navrhuje, společně s ministrem Lavrovem, moderaci zničení arzenálu chemických zbraní. Tím útok na Syruskou arabskou republiku a potenciální svržení Bašára Asada západním státům znemožnil, čímž zároveň ochránil zájmy Ruské federace jako patrona, který se svým klientem provedl řadu bezpečnostních, politických i ekonomických transakcí (dle kritéria opakovanosti patronážně-klientského vztahu).

Druhým procesem je vojenská intervence ze září 2015, kdy se Ruská federace naplno stává účastníkem konfliktu a pod vlajkou boje proti terorismu zároveň pomáhá svému klientovi, režimu Bašára Asada, v přežití. Rovněž je potřeba vnímat širší kontext, poněvadž v roce 2015 byla Ruská federace v pro ni obtížné situace kvůli anexi Krymského poloostrova (2014) a podpoře separatismu na východě Ukrajiny (2015). Slabost americké administrativy pod vedením Baracka Obamy byla dalším rozhodujícím faktorem, který se ukázal již v době chemického útoku, jako směrodatný pro ruské politické vedení, které tímto získalo dojem, že americká strana nedodržuje své sliby.

Zahraniční politika Ruské federace v Syrské občanské válce je vedena kombinací celé řady faktorů a nelze ji operacionalizovat pouze skrze patronážně-klientský model. Ruská federace působí vůči Sýrii v roli patrona a Sýrie naopak vůči Ruské federaci v roli klienta,

a to na základě kritérií, která byla kumulativně stanovena v první kapitole, v teoretické části bakalářské diplomové práce. Jednalo se o reciprocitu (vzájemnost), asymetrii (nerovnost vztahu patron-klient), opakování a volní jednání (dobrovolnost). Z tohoto úhlu lze definovat vztah Ruské federace a Syrské arabské republiky jako patronážně-klientský. Nicméně, jak jsem odpověděl na řadu dílčích otázek v jednotlivých kapitolách, zájmy Ruské federace v Sýrii jsou mnohem širšího charakteru, než pouze starosti o osud svého klienta. Hrají zde roli geopolitické faktory a zvýšení aktivity Ruské federace v mezinárodním dění s důrazem na obnovu vlivu předchůdce Ruské federace, Svazu sovětských socialistických republik. Putinovo Rusko, jak poznamenává Ševcová, se chová ve vnitřní politice tvrdě a v zahraniční politice asertivně (Shevtsova 2015: 23).

Úplným závěrem snad lze jenom dodat, že existují mnohé další oblasti výzkumu této problematiky. V hypotetickém případě rozdělení Syrské arabské republiky na více států můžeme např. hovořit o potenciálu výzkumu patronážně-klientských formací mezi jednotlivými novými syrskými státy a jejich patrony, většinou založenými na religiózním či ideologickém principu (např. sunnitský syrský stát pod patronací Saúdské Arábie a Turecké republiky, alawitský syrský stát pod patronací Íránské islámské republiky etc.), proto se domnívám, že koncept patron-klient není do budoucna zcela vyčerpán a může přinést nové poznatky v oboru teorie mezinárodních vztahů, případně prohloubit ty stávající.

Literatura

Alexeev, Denis. 2014. „Russian Politics in Times of Change. Internal and External Factors of Transformation.“ *Connections. The Quarterly Journal*. 16 (1): 105–121.

„Attacks on Ghouta.“ *Human Rights Watch*, 10. 9. 2013, dostupné online: <<https://www.hrw.org/report/2013/09/10/attacks-ghouta/analysis-alleged-use-chemical-weapons-syria>> (21. 4. 2017)

Bagno – Moldavsky, Olena. 2013. „Russian Foreign Policy in the Middle East. No Change in the Offing.“ *Strategic Assessment* 15 (4): 121–132.

Bar, Shmuel. 2006. *Bashar's Syria. The Regime and its Strategic Worldview*. Herzliya: The Interdisciplinary Center Herzliya. Lauder School of Government, Diplomacy and Strategy.

Barbashin, Anton, Hannah Thoburn. „Putin's Philosopher. Ivan Ilyin and the Ideology of Moscow Rule.“ 20. 9. 2015, *Foreign Affairs*, online. <<https://www.foreignaffairs.com/articles/russian-federation/2015-09-20/putins-philosopher>> (citováno: 29. 4. 2017)

Barry, Ellen. „Russian Church Is a Strong Voice Opposing Intervention in Syria.“ *The New York Times*, 31. 5. 2012, dostupné online: <http://www.nytimes.com/2012/06/01/world/europe/russian-church-opposes-syrian-intervention.html?pagewanted=all&_r=0> (24. 4. 2017)

Baturo, Alexander, Johan A. Elklinc. 2016. „Dynamics of Regime Personalization and Patron-Clients Networks in Russia, 1999-2014.“ *Post-Soviet Affairs* 32 (1): 75–98.

BBC. „Middle East unrest. Three killed at protest in Syria.“ *BBC*, 18. 3. 2011, dostupné online: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-12791738>> (14. 4. 2017)

BBC. „Syria. Chemical attack: What we know.“ *BBC*, 24. 9. 2013, dostupné online: <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23927399>> (20. 4. 2017)

Bērziņš 2013. „Civil War in Syria. Origins, Dynamics, and Possible Solutions.“ *Strategic Review* 2013 (7): 1 – 10.

- Black, Ian. „Kofi Annan resigns as Syria envoy.“ *The Guardian*, 2. 8. 2012, dostupné online: <<https://www.theguardian.com/world/2012/aug/02/kofi-annan-resigns-syria-envoy>> (20. 3. 2017)
- Blank, Stephen. 2014. „Russian Strategy and Policy in the Middle East.“ *Israel Journal of Foreign Affairs*, 8 (2): 9–23.
- Besancon, Alain. 2015. *Svatá Rus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Beránek, Ondřej (ed.). 2013. *Arabské revoluce. Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia.
- Breuning, Marijke. 2007. *Foreign Policy Analysis. A Comparative Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
- Buckley, Caitlin. 2012. „Learning from Libya, Acting in Syria“. *Journal of Strategic Security*, 5 (2): 81–104.
- Ciorciari, John D. 2013. *China and Cambodia. Patron and Client?* Ann Arbor: Gerald R. Ford School of Public Policy, University of Michigan.
- Colton, Timothy, Henry Hale. 2013. *Putin's Uneasy Return. The 2012 Russian Election Studies Survey*. Seattle: University of Washington.
- Cursi, Maria. 2014. „International Relationships in the Ancient World.“ *Fundamina* 20 (1): 186–195.
- Czuperski, Maksymilian, John Herbst, Eliot Higgins, Frederic Hof, Ben Nimmo. 2016. *Distract, deceive, destroy. Putin at War in Syria*. Washington, D.C.: Atlantic Council.
- Dannreuther, Roland. 2015. „Russia and the Arab Spring. Supporting the Counter-Revolution.“ *Journal of European Integration* 37 (1): 77–94.
- Delman, Edward. „The Link Between Putin's Military Campaigns in Syria and Ukraine.“ *The Atlantic*, 2. 10. 2015. dostupné online: <<http://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/navy-base-syria-crimea-putin/408694/>> (18. 4. 2017)

“Doctrine of Information Security of the Russian Federation.” *Kremlin.ru*, 5. 12. 2016, dostupné online: <http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/2563163> (24. 3. 2017)

Fleitz, Fred (ed.). 2016. *Putin's Reset. The Bear is Back and How America Must Respond*. Washington, D.C.: The Center for Security Policy Press.

Flock, Elizabeth. „Syria revolution: A revolt brews against Bashar al-Assad's regime.“ *The Washington Post*, 15. 3. 2011, dostupné online: <https://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/post/syria-revolution-revolt-against-bashar-al--assads-regime/2011/03/15/ABrwNEX_blog.html?utm_term=.87857931f2d7> (2. 2. 2017)

Gladstone, Rick. „Veteran Algerian Statesman to Succeed Annan as Special Syrian Envoy.“ *The New York Times*, 17. 8. 2012, dostupné online: <<http://www.nytimes.com/2012/08/18/world/middleeast/lakhdar-brahimi-algerian-statesman-to-succeed-kofi-annan-as-special-syrian-envoy.html>> (24. 3. 2017)

Gombár, Eduard. 2000. *Dramatický pŕlmesíc. Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Praha: nakladatelství Karolinum.

Gorenburg, Dmitry. 2006. *Russia's Muslims. A Growing Challenge for Moscow*. Washington, D.C.: The George Washington University. Elliott School of International Affairs.

Gorenburg, Dmitry. 2012. *Why Russia Supports Repressive Regimes in Syria and the Middle East*. Washington, D.C.: The George Washington University. Elliott School of International Affairs.

Gowan, Richard. „Kofi Annan, Syria and the Uses of Uncertainty of Mediation.“ *Stability* 2(1): 1–6.

Grove, Thomas, Mariam Karouny. „Militants from Russia's North Caucasus join „jihad“ in Syria.“ *Reuters*, 6. 3. 2013, dostupné online: <<http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-russia-militants-idUSBRE9251BT20130306>> (24. 3. 2017)

Haran, V.P. 2016. *Roots of the Syrian Crisis*. Nové Dillí: Institute of Peace and Conflict Studies.

- Helman, Joseph Jay. 2002. *The Politics of Patron-Client State Relationships. The United States and Israel, 1948 – 1992*. Ann Arbor: University of Michigan.
- Hill, Fiona. „Mr. Putin and the Art of the Offensive Defense.“ *The Worldviews for the 21st Century* 12 (1): 2014.
- Hinnebusch, Raymond, William Zartman et al. 2016. *UN Mediation in the Syrian Crisis. From Kofi Annan to Lakhdar Brahimi*. New York: International Peace Institute.
- Hroch, Miroslav. 1985. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Hudson, Valerie. 2005. „Foreign Policy Analysis. Actor-Specific Theory and the Ground of International Relations.“ *Foreign Policy Analysis* 1 (1): 1–30.
- Humud, Carla, Christopher Blanchard, Mary Beth Nikitin. 2017. *Armed Conflict in Syria. Overview and U.S. Response*. Washington D.C.: Congressional Research Service.
- Hunt, Robert. 2002. „Herod and Augustus. A Look at Patron-Client Relationship.“ *Studia Antiqua* 2 (2): 3–24.
- Jiráňková, Adéla. 2013. „Nedemokratické režimy jako příčina revolucí v severní Africe.“ Pp. 23–66 in Ondřej Beránek (ed.). *Arabské revoluce. Demokratické výzvy, politický islám a geopolitické dopady*. Praha: Academia.
- Joobani, Hossein Aghaie, Mostafa Mousavipor. 2015. „Russia, Turkey and Iran. Moving Towards Strategic Synergy in the Middle East?“ *Strategic Analysis* 39 (2): 144–155.
- Kaim, Markus, Oliver Tamminga. 2015. *Russia's Military Intervention in Syria. Its Operation Plan, Objectives, and Consequences for the West's Policies*. Berlin: German Institute for International and Security Affairs.
- Katz, Mark. 2006. „Putin's Foreign Policy Toward Syria.“ *Middle East Review of International Affairs* 10 (1): 53–62.
- Khaddour, Kheder. 2005. *The Assad Regime's Hold on the Syrian State*. Moskva: Carnegie Endowment for International Peace.
- Kirillova, Kseniya. „Withdrawal of Russian troops from Syria predictable, say Belarus experts.“ *EuroMaidan Press*, 22. 3. 2016, dostupné online:

<<http://euromaidanpress.com/2016/03/22/withdrawal-of-russian-troops-from-syria-predictable-say-belarus-experts/#arvldata>> (3, 4. 2016)

Kissinger, Henry. 2015. *World Order. Reflections on the Character of Nations and the Course of History*. London: Penguin Books.

Klein, Margarete. 2012. *Russia's Policy on Syria. On the Way of Isolation?* Berlin: German Institute for International and Security Affairs.

Kouba, Karel. 2011. „Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii.“ Pp. 394 – 433 in Miroslav Novák et al. *Úvod do studia politiky*. Praha: SLON.

Kratochvíl, Petr, Petr Drulák (eds.). *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.

Kvaček, Robert. 1985. „Písemné prameny.“ Pp. 142 – 164 in Miroslav Hroch. *Úvod do studia dějepisu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Lake, David. 2004. *Hierarchy in International Relations. Authority, Sovereignty, and the New Structure of World Politics*. San Diego: University of California.

Lavrov, Sergey. 2013. „Russia's Foreign Policy Philosophy“ *International Affairs* 17 (4): 1–4.

Laquer, Walter. 2015. *Putin a putinismus. Rusko a perspektivy jeho soužití se Západem*. Praha: Prostor.

Lo, Bobo. 2002. *Russian Foreign Policy in the Post-Soviet Era. Reality, Illusion and Mythmaking*. New York: Palgrave Macmillan.

Lucas, Scott. 2015. *The Effects of Russian Intervention in the Syria Crisis*. Birmingham: UK Government's Department for International Development.

Lyons, Josh. „Dispatches. Mapping the Sarin Flight Path.“ *Human Rights Watch*, 17. 9. 2013, dostupné online: <<https://www.hrw.org/news/2013/09/17/dispatches-mapping-sarin-flight-path>> (15. 4. 2017)

Malashenko, Alexey. 2013. *Russia and the Arab Spring*. Moskva: Carnegie Moscow Center.

Manzoor, Ahmad. 2014. „Theoretical Conceptions on Inter-State Relationships. A Case Study of US-Pakistan Counter-Terror Alliance.“ *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences* 4 (8): 244–248.

Marten, Kimberly. 2013. *A New Explanation for Russian Foreign Policy. The Power of Informal Patronage Networks*. Washington, D.C.: The George Washington University. Elliott School of International Affairs.

Menkiszak, Marek. 2013. *Responsibility to Protect ... Itself? Russia's Strategy Towards the Crisis in Syria*. Helsinki: the Finnish Institute of International Affairs.

Mohseni, Payam. 2015. *The Iran Project. Disrupting the Chessboard. Perspectives on the Russian Intervention in Syria*. Cambridge: Belfer Center for Science and International Affairs.

„National Security Concept of the Russian Federation.“ *Kremlin.ru*, 10. 1. 2000, dostupné z: http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/589768 (24. 3. 2017)

Nizameddin, Talal. 2012. „Russia and Syria. The Reasons Behind Putin's Support for Bashar al-Assad's Regime.“ *Cicero Foundation Great Debate Paper 5 (12): 2–9*.

Pita, René, Juan Domingo. 2014. „The Use of Chemical Weapons in the Syrian Conflict.“ *Toxics 2014 (2): 391–402*.

Plakoudas, Spyridon. 2016. *Putin, Assad and Geopolitics*. Dubai: American University in the Emirates.

Politkovskaya, Anna. 2007. *A Russian Diary. A Journalist's Final Account of Life, Corruption, and Death in Putin's Russia*. Londýn: Random House.

Primakov, Yevgeny. 2009. *Russia and the Arabs. Behind the Scenes in the Middle East from the Cold War to the Present*. New York: Basic Books.

Punch, Keith. 2015. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.

„Putin označil rozpad SSSR za katastrofu.“ *BBC Czech.com*, 25. 4. 2005, dostupné online:

http://www.bbc.co.uk/czech/worldnews/story/2005/04/050425_russia_putin_1230.shtml (2. 5. 2017)

Putin, Vladimir. „A Plea for Caution from Russia.“ *The New York Times*, 11. 9. 2013, dostupné online: <http://www.nytimes.com/2013/09/12/opinion/putin-plea-for-caution-from-russia-on->

[siria.html?module=ArrowsNav&contentCollection=Opinion&action=keypress®ion=FixedLeft&pgtype=article](#)> (21. 4. 2017)

Quinn, Ben. „Russia’s military action in Syria – timeline.“ *The Guardian*, 14. 3. 2016, dostupné online: <<https://www.theguardian.com/world/2016/mar/14/russias-military-action-in-syria-timeline>> (18. 3. 2017)

„Russian Federation’s Constitution of 1993 with Amendments through 2008.“ *Constituteproject.org*, 28. 3. 2017, dostupné z: <https://www.constituteproject.org/constitution/Russia_2008.pdf> (20. 4. 2017)

Rogers, Paul, Richard Reeve. 2015. *Russia’s Intervention in Syria. Implications for Western Engagement*. Oxford: Oxford Research Group.

Rojek, Pawel. 2015. *Rusko: prokletí impéria. Zdroje ruského politického chování*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Rousseau, Richard. „Russian Foreign Policy Under Dmitry Medvedev’s Presidency (2008 – 2012).“ *CESRAN Papers* 2015 (8): 1–48.

Sakwa, Richard. 2008. *Russian Politics and Society. Fourth Edition*. London: Routledge.

Sanchez, Raf. „Russia, Iran, Turkey meet without US on Syria and agree to broker peace talks.“ *The Telegraph*, 20. 12. 2016, dostupné online: <<http://www.telegraph.co.uk/news/2016/12/20/russia-iran-turkey-meet-without-us-syria-agree-broker-peace/>> (20. 4. 2017)

Seale, Patrick. 1965. *The Struggle for Syria*. Londýn: I. B. Tauris.

„Security Council Approves „No-Fly Zone“ over Libya, Authorizing „All Necessary Measures“ to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions.“ *United Nations*, 17. 3. 2011, dostupné z: <<https://www.un.org/press/en/2011/sc10200.doc.htm>> (12. 4. 2017)

Scott, James. 1974. „Patron-Clients Politics and Political Change in Southeast Asia.“ *The American Political Science Review* 66 (1): 91–113.

Schmitt, Eric, Neil MacFarquhar. „Russia Expands Fleet in Syria With Jets That Can Attack Targets on Ground.“ *The New York Times*, 21. 9. 2015, dostupné online:

<<https://www.nytimes.com/2015/09/22/world/middleeast/russia-deploys-ground-attack-aircraft-to-syrian-base.html>> (12. 4. 2017)

Shevtsova, Lilia. 2015. „The Authoritarian Resurgence. Forward to the Past in Russia.“ *Journal of Democracy*, 26 (2): 22–36.

Sorby, Karol. 2000. „The Struggle for Syria. The Road Towards the United Arab Republic.“ *Asian and African Studies* 9 (2): 213–234.

„Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy.“ *Kremlin.ru*, 10. 2. 2017, dostupné online: <<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>> (27. 4. 2017)

Steinberg, Guido. 2014. A Chechen Al Qaeda? Caucasian Groups Further Internationalise the Syrian Struggle.“ Berlin: German Institute for International and Security Affairs.

Stepanova, Ekaterina. 2016. *Russia's Policy on Syria after the Start of Military Engagement*. Washington, D.C.: The George Washington University. Elliott School of International Affairs.

„Syria. Thousands suffering neurotoxic symptoms treated in hospitals supported by MSF.“ *Médecins sans Frontières*, 24. 8. 2013, dostupné z: <<http://www.msf.org/en/article/syria-thousands-suffering-neurotoxic-symptoms-treated-hospitals-supported-msf>> (23. 4. 2017)

„Syrian opposition delegation holds talks with Russian diplomats in Moscow.“ *News 1130*, 16. 4. 2012, dostupné online: <<http://www.news1130.com/2012/04/16/syrian-opposition-delegation-holds-talks-with-russian-diplomats-in-moscow/>> (15. 4. 2017)

“The Long Road to Damascus” *Economist*, 11. 2. 2012, dostupné z: <<http://www.economist.com/node/21547305>> (15. 4. 2017)

Tilghman, Andrew. „Russia's attack on U.S.-backed rebels in Syria puzzles, frustrates the Pentagon.“ *Military Times*, 23. 6. 2016, dostupné online: <<http://www.militarytimes.com/story/military/2016/06/23/why-did-russia-bomb-american-backed-syria-rebels/86289354/>> (25. 3. 2017)

Trapp, Ralf. 2015. *Report. Lessons Learned from the OPCW Mission in Syria. Submitted to the Director-General of the Technical Secretariat of the OPCW*. Haag: OPCW.

Trenin, Dmitri. 2013. *The Mythical Alliance. Russia's Syria Policy*. Moskva: Carnegie Endowment for International Peace.

Trenin, Dmitri. 2011. *Postimperium. A Eurasian Story*. Moskva: Carnegie Endowment for International Peace.

Tsvetkova, Maria. „How Russia allowed homegrown radicals to go and fight in Syria.“ *Reuters*, 13. 5. 2016, dostupné online: <<http://www.reuters.com/investigates/special-report/russia-militants/>> (24. 4. 2017)

UNODA Fact Sheet. 2016. *United Nations Mission to Investigate Allegations of the Use of Chemical Weapons in the Syrian Arab Republic*. New York: United Nations Office for Disarmament Affairs.

„70th UN Session of the UN General Assembly in New York.“ 2015. *Kremlin.ru*, Září 2015. Dostupné z: <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50385>> (25. 4. 2017)

Valenta, Jiri, Leni Friedman Valenta. „Why Putin Wants Syria.“ *Middle East Forum Quarterly*, 2016, online. Dostupné: <<http://www.meforum.org/meq/pdfs/5876.pdf>> (cit. 18. 3. 2017)

van Herpen, Marcel H.. 2014. *Putin's Wars. The Rise of Russia's New Imperialism*. Plymouth: Rowman & Littlefield.

Walker, Shaun. „Russian parliament grants Vladimir Putin right to deploy military in Syria.“ *The Guardian*, 30. 9. 2015, dostupné online: <<https://www.theguardian.com/world/2015/sep/30/russian-parliament-grants-vladimir-putin-right-to-deploy-military-in-syria>> (24. 4. 2017)

Warrick, Joby. „More than 1400 killed in Syrian chemical attack, U. S. Says.“ *The Washington Post*, 30. 8. 2013, dostupné online: <https://www.washingtonpost.com/world/national-security/nearly-1500-killed-in-syrian-chemical-weapons-attack-us-says/2013/08/30/b2864662-1196-11e3-85b6-d27422650fd5_story.html?utm_term=.0040426123de> (19. 4. 2017)

Zevelev, Igor. 2006. *Russian National Identity and Foreign Policy. A Report of the CSIS Russia and Eurasia Program*. Washington, D.C.: Center for Strategic and International Studies.

Zisser, Eyal. 2016. „Russia's War in Syria.“ *Strategic Assessment*, 19 (1): 41–49.

Žídková, Markéta. 2012. *Proměny ruské imperiální politiky. Přístup ruského centra k severnímu Kavkazu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Abstrakt

Bakalářská diplomová práce se zabývá zahraniční politikou Ruské federace v syrské občanské válce (2011–2016). Cílem práce je zhodnocení a vysvětlení zahraniční politiky Ruské federace. Teoretická část obsahuje metodu analýzy zahraniční politiky, model patron-klient v mezinárodních vztazích a vývoj zahraničně-politického myšlení za vlády prezidenta Ruské federace Vladimira Putina. Empirická část práce obsahuje diachronní komparaci dvou období zahraniční politiky Ruské federace, kdy cílem této diachronní komparace je porovnat vývoj od jednoho období zahraniční politiky k druhému a aplikovat model patron-klient na vztahy mezi Ruskou federací a Syrskou arabskou republikou. Zkoumaná období byla stanovena dle principu zásadních událostí syrské občanské války. Závěr práce obsahuje zodpovězení na hlavní a dílčí výzkumné otázky této bakalářské diplomové práce.

Klíčová slova:

Analýza zahraniční politiky, mezinárodní vztahy, model patron-klient, Ruská federace, Syráská arabská republika, syrská občanská válka, Vladimir Putin, vojenská intervence, zahraniční politika.

Abstract

Bachelor diploma theses is about the Russian Federation foreign policy towards Syria Civil War (2011–2016). The main goal of the theses has been an explanation of the foreign policy of the Russian Federation. Theoretical part of the theses consists of foreign policy analysis, patron-client model in the field of international relations and the development of foreign policy thinking within the Russian Federation under the rule of the President Vladimir Putin. Empirical part of the theses consists of diachronic comparison of two periods of the Russian Federation foreign policy. The goal of the empirical part has been the comparison of the foreign policy development since the first period until the second period and to apply the patron-client model to the case of the relations between the Russian Federation and the Syrian Arab Republic. Two compared periods were established on the principle of the important milestones of the conflict. The conclusion of the theses consists of answering the main and partial research questions of this bachelor diploma theses.

Key words:

Foreign policy, foreign policy analysis, international relations, military intervention, patron-client model, Syrian Arab Republic, Syrian Civil War, the Russian Federation, Vladimir Putin.